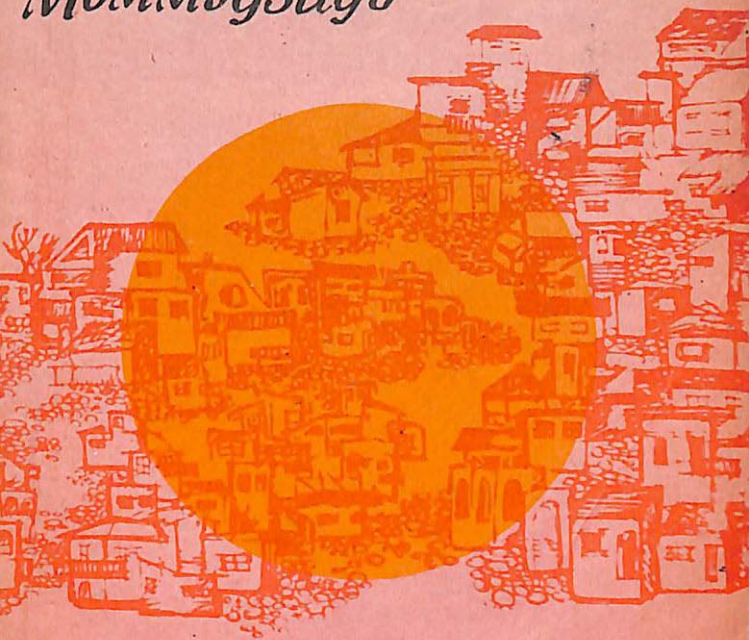
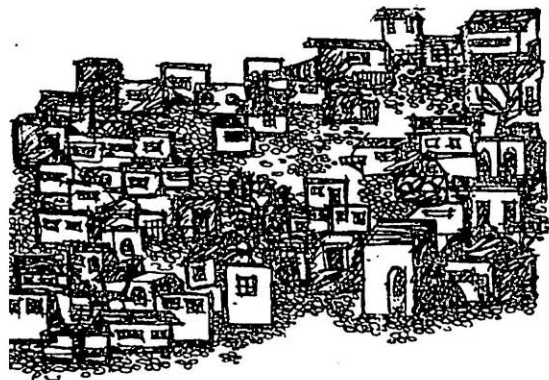

*Сəјавуш
Мəммəдзadə*

**КҮНӘБАХАН
ИНСАНЛАР**

*Сəјавуш
Мəммəдзadə*

**КҮНӘБАХАН
ИНСАҢЛАР**

М. Ғ. Ахундов адына
Азәрбајҹан Республикасы
КҮТАБХАНАСЫ

БАКЫ. ЈАЗЫЧЫ. 1984

ТАНЫН ӨЗ ВЭТЭНИНДЭ

Мэммэздэдэ С.
М52 Күнэбахан инсанлар. Ше'рлэр, Б., Язычы. 1984. — 103 с.

Китаба Сэжавуш Мэммэздэдэнин сон иллэрдэ җаздыгы ше'рлэр дахил еднлмишдир. Бу ше'рлэрдэ вэтэн — ана мәһаббәти, вәтәндашлыг ду'гусу, Азәрбајчан тәрпағынын тәкраролунмәз тәбиәти поетик бир диллә тәәннүм олунур.

4702060200—18
М—656—84 104—83

С(Аз)2

© Язычы, 1984

Сэжавуш Мэммэздэдэнин охучуларә тәгдим етдијимиз бу китабындан данышмаздан әввәл үмумијјәтлә, онун фәалијјәтиндән бир нечә кәлмә демәк истәјирәм. Сэжавуш узун илләр Азәрбајчан әдәбијјатынын бир сыра кәзәл нүмунәләрини рус дилиндә сәсләндирмиш, әдәби уғурларымызы рус охучусуна чатдырмагда бөјүк иш көрмүшдүр.

Гәләм достумуз тәрчүмәчилик фәалијјәти илә јанашы рус дилиндә бир нечә ше'р китабы да нәшр етдирмишдир. Мән бу китаблары охумуш, онун өзүнмәхсус поетик үслубуну, јазы тәрзини һәмшиә севмишәм. (Бир нечә ше'рини тәрчүмә дә етмишәм).

Догрусуну дејим ки, мәним јазыларымы рус дилинә чевирдији заман дилимиздәки мүрәккәб ибарәләри, хусусән идиоматик дејимләри сәрраст тәрчүмә едә биләчәјиндән әввәлләр еһтијат едәрдим. Сонралар көрдүм ки, Сэжавуш мәним сечиб соналадығым ишрин халг дејимләринин, мүрәккәб ибарәләрин рус дилиндәки гаршылығыны бөјүк усталыгла тапыр, бәдишији сахламагла мәтләби дәғиг тәрчүмә етмәји бачарыр. Шүбһәсиз, һәр ики дили мүкәммәл билән, сөзүн рәнк вә чаларларыны бир-бириндән сечиб јеринә көрә дәјишән, мәналарыны һисс едән адам бу чүр усталыға саһиб ола

билэр. Мэн Сэжавуида бу мэхарэти көрдүжүмэ көрө онун ана дилиндэ ше'р жазмага башладыгыны ешидэндэ буна тээччүб етмэдим, эксинэ севиндим. Чүнки мэн онун гэлэмина бэлэд идим. Буну, шаирин охучуларымыза тэгдим етдиимиз «Күнэбахан инсанлар» китабынын өзү сүбүт едир.

«Тэхсилем хаггында элава сэнэд» ше'риндэ шаир она ана дилини јахшы билмэдијинэ көрө бу дилдэ ше'р жазмагагы мэслэһэт көрэнлэрэ хаглы килејини билдирир. Бир нечэ мисалла мэн Сэжавуиун ана дилимизин инчэликларини нэ гэдэр јахшы билдијини, ше'р дилиндэки нэгмэ ширинлијини өз ахычылыгы көстөрмөк ис-тэјирэм:

Бу алэмдэ ел дәрдинэ јанан вар,
Бабалары һөрмөт илэ анан вар,
Унутма ки, вэтән адлы анан вар.
Чанын өз вэтәниндә,
Шанын өз вэтәниндә,
Танын өз вэтәниндә.

Намәрд көрсән, јозма елин адына,
Дар күнүндә елин чатар дадына,
Учалсан да көјүн једди гатына,
Чанын өз вэтәниндә,
Шанын өз вэтәниндә,
Танын өз вэтәниндә.

Мэн истәрдим ки, һөрмөтли охучу мисралардакы нэгмэ ахарлыгына, дејим ширинлијинэ, дил сэлислијинэ диггәт јетирсин. Бу мисралардакы дил сэлислији өмрү боју ана дилиндэ јазан һансы устад шаирин дилиндэки тәмизликдән өз ширинликдән эскикдир? Бу бәндларин сонундакы «Танын өз вэтәниндә» мисрасындакы фикир ше'рин эсас мазмунуну тәшкил едир. Шаир чох јахшы билди ки, өз Вэтәниндә танынмајан, өз халгынын се-

вимлиси олмајан бир сәнәткар башга халгын севимлиси ола билмәз! Буна көрө дэ:

Ел дәрјадыр, элин чатмаз дибинэ,
Сән сапылма хам хәјалын дәбинэ,
Һарам гатми илһамина, тәбинэ,
Танын өз вэтәниндә...

Шаир, дәбләрэ ујуб илһамина хәјанәт едәнләри чох јериндэ мазэмәтләјир. Чүнки бөјүк сәнәти дәбләрэ гурбан верәнләрин агибәтинин нэ олдугуну чох көрмүшүк. Сэжавуи ше'рләриндә мазмунла јанашы сөзләрин нэгмәлијинэ, сәсләрин аллитерасијасына, чинаслылыгына хусуси диггәт јетирир. Дили, онун ранк өз чаларларыны јахшы билмәдән сәсләрин ујарлыгына, сөзләләрин мүхтәлиф мә'наларыны јеринэ көрө ишләтмәјә наил олмаг мүмкүн дејил. «Даг дагыдан дагдаган», «даг доган», «дагда ган» дејимләри дилдән мэхарәтлә истифада етмәјин нәтичәсидир.

Шушаны гар көрдүм, гар көрдүм,
Елими вар көрдүм, вар көрдүм.
Сәсләдим өтән күнләри,
Дашлары кар көрдүм, кар көрдүм.

Дағлары дағ көрдүм, дағ көрдүм,
Һәмишә сағ көрдүм, сағ көрдүм.
Бир булаг ајнасында
Сачымы ағ көрдүм, ағ көрдүм.

Бу, нэгмәми, ше'рми, ја таблому? Бу ше'рин нэгмәси өзүндәндир. «Бир булаг ајнасында сачымы ағ көрдүм» дејими исә гүдрәтли бир сәнәткар тәрәфиндән чәкилмиш көзәл бир табло дејилми? Сачын ағлыгыны илк дәфә булаг ајнасында көрмәк ифадәсиндәки көзәллик тәбиәтин өзү гэдәр дүшүндүрүчү өз фүсункардыр. Халг

да, табият кими саф вә мүдрикдир. Халг ше'риндә дә ејни сафлыг, ејни табиилик вә мүдриклик бизи һәмшиә вәлһ едир. Сәјавуш да халг ше'рини мүкәммәл билир вә бу хәзинәдән мәһарәтлә истифадә едир. Онун бә'зи гошма вә кәрәјлылары ашыг ше'риндән сечилмир:

Даглар, мәнә аман верин,
Бир үмидә куман верин.
Јаманлара иман верин,
Бишга бир шеј истәмәрәм.

Шаирин анасына һәср етдији ше'рләр һәм мәзмуну, һәм дә дејим тәрзи илә тәзәдир, орижиналдыр:

Десәм ки, агрыны алым, ај ана,
Агрыны икигәт артырар сөзүм.
Ана агрысына бала һа јана,
Һанындөзүмүнә тај олан дөзүм?

Дејилиш көзәллијини вә һиссин сәмимилијини иза-һа еһтијач вармы?

Чох инчә вә зәриф дүјгүларын нәгмәси олан «Чи-чәк тифаны» ше'ри шаирин көзәл әсәрләриндән биридир. Ше'рдә Гушәнчә кәндиңдә баһар тәсвир олунур. Кәлин кими бәзәнмиш ағачлар, будаглардан әләнән ағ чичәк-ләр, јерә сәрилмиш халча — чәмән ичиндә шаир биһуш олур, өзүнү нағыл дүнјасында һисс едир. Бу көзәл тәс-вирдән сонра «Гарышмышды хәјал илә һәгигәт, Хәјал-мы дүз, һәгигәтми дүз иди?» ифадәси охучуну дүшүн-дүрүр. Һәгигәтән јазбашы табиятин гојнунда инсан көзү илә көрдүјүнә инана билмир, өзүнү хәјал дүнја-сында һисс едир, көрдүјүнүн һәгигәтми, хәјалмы олду-ғуну кәсдирә билмир. Бу һисси «Хәјалмы дүз, һәгигәт-ми дүз иди» дејиминдән көзәл вә тутарлы нечә демәк олар?

Карјеристләрин шөһрәт уғрундакы јарышына вә мү-баризәсинә «Һәгиги шөһрәтә абыр јарашыр» — дејә кү-лән шаир, «Сәдәгә шөһрәти һалал сәјмыр» вә чох гәрибәдир ки, бу мурдар шөһрәтпәрәстлик һиссини са-тирик планда дејил, лирик үмумиләшдирмәләрлә әлә салыр.

Гәләм достумузун ше'рләрини топлу һалында оху-јандан сонра мәндә белә бир арзу доғду: шаиримиз форма көзәлликләри илә бәрәбәр мәзмун рәнкарәнкли-јинә дә диғгәт јетирсин, дүјгүларынын чәрчивәсини ке-нишләндирсин, ичтимаи-сијаси вә үмумбәшһари мөвзула-ра да мејл көстәрсин.

«Күнәбахан инсанлар» китабы шаирин ана дилин-дә јаздығы илк китабыдыр. Мән гәләм достумун бу илк аддымыны үрәкдән тәбрик едир, она бу јолда уғурлар диләјир вә арзу едирәм кетдији јол даһа учы зирвәләрә чатсын.

БӘХТИЈАР ВАҺАБЗАДӘ

**УНУТМА КИ, ВӨТӨН АДЛЫ
АНАН ВАР**

БАҒЫШЛА

Үрәјим гонмушду гәриб улдуза,
Дарысгал санмышдым өз бешијимн,
Бир көнүл чанындан ајры олдуса
Әријиб итәрмиш түстүләр кими,
Ајылтды ајазлы јағышлар мәни.
Еј исти очағым, бағышла мәни.

Сәнинлә јанмадым сәнин дилиндә,
Дәрјаја баш вуруб чыха билмәдим.
Дәрин дәрјаларын кур саһилиндә

Дајаз һәвәсимн боға билмәдим.
Ғынадын килејли бахышла мәни,
Еј доғма очағым, бағышла мәни...

Пәрванә олмушдум — өзкә чырағлы
Бир лејләк олмушдум—перикән лејләк
Бир дәрвиш олмушду дәмир чарығлы.
Чарығым дағылды, инди нејләјәк?
Сәсләдин енишә-јохуша мәни.
Еј доғма очағым, бағышла мәни.

Кечикдим мин иллик сөз гатарына.
Гатара кечикән сәрнишин кими.
Шанындан пәј дүшсүн башгаларына,
Һалалдыр бу ишин һәр ишин кими,
Демирәм әзизлә, алғышла мәни.
Еј доғма торпағым, бағышла мәни.

ТАНЫН ӨЗ ВӨТӘНИНДӘ

Бу аләмдә ел дәрдинә јанан вар,
Бабалары һөрмәт илә анан вар,
Унутма ки, вәтән адлы анан вар.
Чанын өз вәтәниндә,
Шанын өз вәтәниндә,
Танын өз вәтәниндә.

Намәрд көрсән, јазма елин адына,
Дар күнүндә елин чатар дадына,
Учалсан да көјүн једди гатына,
Чанын өз вәтәниндә.
Шанын өз вәтәниндә,
Танын өз вәтәниндә.

Ел дәрјадыр, элин чатмаз дибинә,
Гапылма сән хам хәјалын дәбинә,
Һарам гатма илһамына, тәбинә,
Чанын өз вәтәниндә.
Шанын өз вәтәниндә
Танын өз вәтәниндә.

Демирәм ки, башгасыны севмә сән,
Башгасыны севсән дә сән, севмәсән
Бешијиндән севилмисән, севмисән.
Чанын өз вәтәниндә,
Шанын өз вәтәниндә,
Танын өз вәтәниндә.

ГАРЫ НӘНӘ, ЕКСКАВАТОР, АЛМА АҒАЧЫ

Экскаватор јер газырды,
ора-бура дәнә-дәнә
Дејинирди гары нәнә:
«Јер гәһәтди башларына...

Нә дазыјыб дәмир чәнә...
Ағач јыхыб ев тикирләр,
евин јыхылсын...
Аралыда јазланырды алма ағачы.
Чичәкләниб назланырды алма ағачы.
«Чох көрдүнүз бу гаражы...
Де, а гардаш,
де, а бажы,
Сағ-саламат гој ағажы...»
Јанларыны баса-баса
дуруб чумду гары нәнә
Јер газанын гәншәринә:
«А кәдә һеј...
Буралардан кен сүрсәнә,
Гәним олар торпаг сәнә...»
Чаван оғлан әл сахлады.
Кабинәдән бојланараг
Башлады ки, план белә,
флан белә.
Бахды она сары нәнә...
Ләһчәсиндән еллисини
Танымышды гары нәнә.
«Ә, бу ағаж кәндимиздән
Узун-узун јоллар кәлиб,
Өз көкүнү гыларсанмы,
Чөрәјинә гыјарсанмы?»
Дејирләр ки, ертәси күн
Көрүнмәди чаван оғлан.
Дејирләр ки, о ағача дәјмәдиләр,

бар кәтирдн этәк-этәк,
ширин-ширин.
Будагындан алма дүшдү.
Бири сәнин,
Бири мәним,
Бири гары нәнәмизин...

ДАҒДАҒАН

Бу нә сиррдир, сөjlә, Кәмәр гајасы:
Дағ башында дағ дағыдан дағдаған...
Joла салды нечә јазы, пајызы,
Уча дурду һәр јағыдан дағдаған.

Учалыға шахта нәди, гыш нәди...
Нечә булуд, нечә туфан кишнәди.
Чајнаглары дашдан даша ишләди,
Башы күнәш, ајағы дан дағдаған.

Дағ башындан күләк өтдү, гар ашды,
Һај-һарајы улдузлара гарышды.
Өчәл деди: јолум бирчә гарышды,
Һа һаглады сол-сағындан, дағдаған.

Һөјат ешгин сојумады, сөнмәди,
Учалығын өз јолундан дөнмәди.
Күсдү бәхтин, сусду бәхтин, динмәди
Һәрдән кизли јаш ахыдан дағдаған.

Улу дағлар гаја доған, дағ доған...
Гој ахмасын дәрәдә ган, дағда ган,
Сабаһларын бајрагдары дағдаған,
Саз диндирән, сөз охудан дағдаған.

ДӨЗҮМ ВЕРИН

Дағлар, мәнә дөзүм верин,
Күнеј, гүзеј истәмәрәм.
Өзлүјүмә өзүм верин,
Башга бир шеј истәмәрәм.

Дағлар, мәнә аман верин,
Бир үмидә күман верин.
Јаманлара иман верин,
Башга бир шеј истәмәрәм.

Дағлар, мәнә һәвәс верин,
Јохушларда һәфәс верин,
Мән јыхылсам, әвәз верин,
Башга бир шеј истәмәрәм.

ШУШАНЫ ГАР КӨРДҮМ...

Шушаны гар көрдүм, гар көрдүм,
Елими вар көрдүм, вар көрдүм.
Сөслөдүм өтөн күнлөри,
Дашлары кар көрдүм, кар көрдүм.

Жазыма «кэл» дедим, «кэл» дедим,
Үзүмө күл дедим, күл дедим.
Начандан сөнөн очагын
Күлүнө күл дедим, күл дедим.

Дағлары дағ көрдүм, дағ көрдүм.
Нәминшә сағ көрдүм, сағ көрдүм.
Бир булаг айнасында
Сачымы ағ көрдүм, ағ көрдүм.

Шушадан јол кетдим, јол кетдим,
Дединләр «гал», кетдим, «гал», кетдим.
Үрәјим дилә кәлди,
Динмәдим, лал кетдим, лал кетдим...

РӘЈАСӘТ НҮҮ'ӘТИНДӘ ӘЈЛӘШӘН ГОЧА

Башынын үстүндә гырмызы бајраг,
Тавандан асылу чәкичлә ораг.
Јанында рүтбәли, чаван адамлар,
Өвлады јериндә олан адамлар.
Архадан дујурду
нә вахтса әлини сыхан рәһбәрни,
Кәләчәк күнләрә бахан рәһбәрни
бәјаз нәфәсини, ағ нәфәсини,
Күрсүдән салона сөз әләнирди...
Гочанын јаддашы чөзәләнирди,
Елә билирди ки, данышан бирди.
Кағыздан охунан сөзләри ајыра
билмирди.

Салон бир мешәтәк көрүндү она...
Мешәдә пәһрәтәк битирди әлләр,
итирди әлләр.

Хышылты кәзирди галын мешәдә.
Јағырды мешәјә сүрәкли алғышлар.
Ичиндә чимирди адалар, адлар.
Јадына дүшүрдү гочанын
узаг јолларына јаған јағышлар...
Гоча јорулмушду,
чох јорулмушду.
Гәлбиндә кечдији јолларын јүкү,
тутгун һаваларын чәни, чискинни,

сејрэлэн достларын көһнө нискили,
чарнышан күтлэһин көнтөј һэвәси,
мүзәффәр вурүшун һарајы, сәси...
...Бир атлы чанырды чанлы мешәдән...
Гочадан савајы
јохуду атлыны көрән, ешидән.
Гоча баха-баха мәәттәл галды:
о атлы, дејәсэн... чәпик чалырды!..
Истәди чағыра, бағыра гоча:
— А јолдаш, а гочаг!

Јүјәндән јапыш...
Мешәјә јағырды һәзин бир јағыш.
Бәлкә, јағыш иди, бәлкә дә алгыш...
Архадан јенә дә дујурду гоча
нә вахтса әлини сыхан рәһбәрин,
кәләчәк күнләрә бахан рәһбәрин
бәјаз нәфәсини, ағ нәфәсини...

КҮНӘБАХАН ИНСАНЛАР

Күнәшә баха-баха
јер үзүндә бој атар,
Бағыран бахышлары
јери-көјү ојадар.
Нуру иман, дин санар
Күнәбахан инсанлар.

Үзләри гөнчә-гөнчә
Нур сәсинә дөнүңчә
Көзәрәр, сөзә һәсрәт,
Күнәш бағрындан гонан
Алова, көзә һәсрәт,
Бир кирик титрәјиши,
Бир үздә гачан додаг,
Бир гуртум ишыг әмиб
Тәбәссүм сачан додаг...
Алышан бахышларын
Шыдырғы јағышлары,
Данышан бахышларын
Күнәшә алгышлары...
Сач өз күнәш пәјыны,
Садалама сајыны,
Күнәбахан инсанын
Ешит сән һарајыны.
Јер үзү — күнәбахан...
Јер өзү күнәбахан...
Бу күндән сабаһына,
Кәләчәк күнә бахан...
Гаранлыгдан усанар,
Бир кечәни мин санар
Күнәбахан дүнјада
Күнәбахан инсанлар,
Сәнә бахан,
Мәнә бахан

инсанлар...

17. О. Ахундов админа
Хаврб Республика
КМТАБХАНАСЫ

ЈАХШЫ-ЈАМАН

— Һамыҗа сән җахшы ола билмәзсән,
Кишинин рәғибн, дүшмәнн кәрәк.
Давада битәрәф гала билмәзсән,
Һөкмүнү, сөзүнү де, сәнн көрәк.

— Һағлысан, еҗ мәним мүбариз достум,
Бир аман вер мәнә, көр нә деҗирәм.
Җахшылыг еләҗиб җаманы поздум,
Дүшмәндән дә, шүкүр, касыб деҗиләм...

— Һамыҗа җахшылыг ағчиҗәрликдн.
Җахшылыг етмәдән адамы таны.
Җахшылыг җамана бә'зән шәрикдн,
Јолуну билмәсә, чашса үнваны.

— Һағлысан, еҗ мәним хеҗирхәһ достум.
Бәлкә бу тәнбешин дәрс олду мәнә.
Җахшылыг едәндә бә'зән удуздум.
Бир көрпә е'тибар бәс олду мәнә.

Хеҗирн зәр кимн сахламадым мән
Алнында «лаҗигәм» җазыланлара.
Налаҗиг өнүндә ағламадым мән
Чәһдимә күләрәк јозуланлара.

Бир артыг җамандан җахшылыг җахшы
Җамандан-ғочалан гоча дүнјада.
Даш атса дүшмәннн, пај көндәр ашы.
Җахшыды учалан, уча дүнјада.

* * *

Мәним җашадығым сәнә јад олду.
Сәннн өз елнн вар, мәним өз елим.
Севкимиз сусталыб тәкганад олду.
Бир һәзин гәриблик ал гана долду.
Неҗләјим, неҗләјим, неҗләјим...

Сәннн јухуларын — шимал гарлары,
Узаг мешәләрин бәјаз нәғмәси,
Мәним јухуларым — бир хан чинары
Охшајан күләјин илыг нәфәси.

Үрәјин галыбдыр өз очағында,
Ајрылыг јүк олуб һачандан бәри.
Алышан севкиннн чылғын чағында
Көјләрдә учурдуг, көрмүрдүм јери.

Мән сәни сеvirдим... һејиф, һејиф ки,
Мәст олуб ганмадым бир һәгигәти,
Бир дүнја мәһәббәт, бир дүнја севки
Вәтән һәсрәтиннн јанында нәди?

Д Э Н И З

Имран Гасымов хэсис декабр күнө-
ши алтында бэрг вуран Хэзэрин се-
ринэ далмышды. Үрэжиндэн кечэнлэр
көзлэриндэн охунурду. Бэлкэ дэ мә-
нэ елэ кэлирди.

Дэнизэ бахырдыныз, дэнизэ...
Көһнэ, тэрсмэзһаб, көнтөј достунуз
күлүмсүнүрдү үзүнүзэ.
Чэсурлары севэн достунуз
демэк истэјирди сизэ:
мэн дэ долуб-бошалырам,
мэн дэ нахош олурам,
мэнэ дэ һәким кэрәк,
дэрман кэрәк, дава кэрәк,
елэ белэ һава кэрәк...
Дэнизэ бахырдыныз, дэнизэ,
оланлары, кечэнләри кэзэ-кэзэ.
Нефт ији кэлирди дэниздэн.
Һамымызын севдији —
нефт ији...
Нэ тез өтүшдү иллэрин дурна гатары!..
Нэ тез үст-үстэ галамды јаддашын
гатлары...
Каверочкинин дэниздэ батан
зарафатлары,

Роман Карменни
чәкмәк истәдији кадрлары.
Бир дэ узаг саһилләрдә
Мейди јухусуна јаған
бир овуч Азәрбајчан торпағы.
Дэнизэ бахырдыныз, дэнизэ...
Дэнизкәнары паркдан
бир скамја јуварланыб суја дүшдү
(бәлкә дэ, елэ кэлирди сизә),
саһилдән узаглашды.
Хатирәләр ушаглашды...
Үзүрдү мавиликдә
Гарајевин бригадинасы —
мусиги илә долу кәми.
Ашағыдан баханлар
ону јенә көрдүләр
ади бир тахта кими,
Далынча дүшән олду, һарај салды:
«Гәјтар ону!»
Гәјтара билмәдиләр
дэнизкәнары бағын
сијаһыја алынмыш инвентарыны...
Дэнизэ бахырдыныз, дэнизэ...
Мән исә —
Хэзәри гучаглајан көзләринизә...

Хошхәјал һәвәсим сал даша дәјди,
Вурушду кизлиңә севкијлә һәсрәт,
Мәһәббәт өтәри сөзүнү деди,
Дадыны ачитды мәнасыз һәсәд.

Мән сәнин көзүндә охудум ону,
Ешитдим гујутәк лал сүкутунда.
Көрүнмәз мүгәддәс һәсрәтин сону,
Овунмаз көјнәји ешгин одунда.

Беләчә өтүшдү гарышыг илләр.
Сәнин өз елин вар, мәним өз елим.
Бәлкә севкимизи ајуран телләр
Бир өвлад ганында говуша биләр...
Нә билим, нә билим, нә билим...

О ЧИНАР

О чинар
Көјләрин бағрына санчылар.
Ачылар күнәшли сабаһы.
Башына доланар гоча да, ушаг да.
Бир булуд көрүнәр узагда.
Учунар
О чинар.

Гәлбинн-јаныглы хатирә јаралар.
Јарылар
Он гулач ениндә нәһләван көвдәси.
Даралар нәфәси,
Узагдан бојланар
пәришан нәвәси.
Бир шашгын шимшәкдән
алышар, алынар

О чинар.
Бүзүшүб үзүндән
торпаға сүзүлән
јапаглар — көз јашы.

Түстүсү—наләси, тәлашы.
Булудлар дағылар.
јарасы сагалар.
Гојнуна сыгынар

бир лејләк јувасы—
Учалыб учалтмаг һәвәси.
Күнләрин бир күнү
гарыјар о чинар,
гурујар о чинар,
О јашыл нәғмәли јухулар
јох олар.

Үзү сәрт,
Өзү мәрд,
Ичи од, ичи нар,
О чинар,
О чинар,
О чинар...

Нифрэтләр ичиндән кечиб кедирәм,
Ајага долашыр уму-күсүләр,
Рәгибләр амансыз, бахышлар өткәм,
Сәнкәрә чеврилир тахта күрсүләр.
Өз һалал юлума сечиб кедирәм.

Пајыма дүшмәсә дә'вәтнамәләр,
Башгасы өзүнү чыра, дагыда,
Баисә јағдыра лә'нәтнамәләр,
Учуз һәвәсләрдән гачыб кедирәм,
Нифрэтләр ичиндән кечиб кедирәм.

Амансыз олурмуш шөһрәт жарышы,
Бадалаг вуран ким, дирсәкләјән ким.
Һәгиги шөһрәтә абыр жарашыр,
Сәдәгә шөһрәтә һалалмы дејим?
Тиканлы күлләри бичиб кедирәм,
Нифрэтләр ичиндән кечиб кедирәм.

Достуну тапдајыб үзә чыханлар,
Әжилә-әжилә дүзә чыханлар,
Өзүнә индидән һејкәл бичәнләр,
Милләтин чанына һеј анд ичәнләр,
Мән дуру булагдан ичиб кедирәм,
Нифрэтләр ичиндән кечиб кедирәм.

Елин учалыгы чијнимиздәдир.
Һәрәмиз тачына, тағына дајаг.
Бир дирәк бошалса әјиләр чәтир,
Әвәзсиз күнләрә күнү олмајаг...
Демәјәк, аманды, көчүб кедирик,
Нифрэтләр ичиндән кечиб кедирик.

СӨЗ ДЕМӘК ИСТӘДИМ...

Сөз демәк истәдим... ешндән олсун,
Гәлбләрдә көјәрән јени дән олсун,
Елимә, обама о кәрәк олсун,
Әвәзи олмајан бир чәрәк олсун.
Нечә дәрә кечдим, нечә дағ ашдым,
Көкүмдән кет-кедә јадыргалашдым.
Ичимдән көјнәдим, јандым, чағладым,
Өзүмү лал көрүб јенә ағладым
Өзкәни данышан көрөндән бәри...
Әриди өмрүмүн гызыл күнләри...
Өзкә үмманлара, чајлара далдым.
Дүнјанын варына мәәттәл галдым,
Узагда арадым өзүм өзүмү.
Пас тутуб гәлбимдә галды инкаран
Көјнәјән телләрин көһнә дүзүмү...
Мән перик дүшмүшдүм улу јувамдан,
Мән бүтүн дүнјаны гучмаг истәдим,

Торпагдай ажрылыб учмаг истәдним.
Көчәри гушларла жарышсам да мән,
Һәр еллә гајнајыб гарышсам да мән,
Һамыја чан дејиб чан ешитсәм дә,
Бир ләјла јатмышды сөзлү сінәмдә...
Аловсуз оҗаға бир көмүр кәрәк,
Доғмалыг һаггына бир өмүр кәрәк...

ИСТӘК

Бир сүкүт истөрөм:
Бир гәриб сүкүт,
Бир чинар башына
Илишән булуд,
Бир улгун јухусу,
Бир чај ахары,
Үстүндөн учусун
Дурна гатары...
Дурна димдијиндән
Бир һарај һопсун,
Үшүјән торпағын
Бағрына һопсун,
Торнагдан көјләрә
Бир аһ учалсын,
Бир көврәк ганадын
Гадасын алсын...

ФУТБОЛ ВЭ СЭЖАҺЭТ

Дунја чемпионаты күүлэриндә фут-
болчу Ардилесни эскәр гардашы
Инкилтерә—Аркентина мұһарибәсиндә
һәләк олмүшдүр.

(Гэзетлэрдэн).

Көз жашыны сил, Ардилес!
Ојунчусан, бил, Ардилес!
Ојун кедир,

јејин кедир,
 Һарај-һәшир
 гулаг дешир...
 Чум рәгнбиш Һапысына,
 Зәрбә ендир, зәрбә, зәрбә;
 бир зәрбә ки, тор ғырыла, Һапы сына!
 Бәлкә әскәр Һардашын да
 бахачагды бу ојуна,
 бәлкә онун Һәними дә
 чыхачагды бу ојуна.
 Төкүлүшдү сәнкәрләро
 Аркентина, Инкилтәрә...
 Аркентина удузурду...
 Һапысына топ вурулду, топ атылды,
 Һапылары бағлы Һалды
 пәрән-пәрән адаларын...

Аркентина чыхаммады
бу вурушун финалына,
јер үзүндө «ојунчулар»
дүшүб финал хәјалына.
Ким удачаг, удузачаг
Јерин јашыл мејданында?..
Көрөк һәлә, һаким-тарих
нә дејәчөк фәрманында...

ДУШҮНЧӘЛӘР

Үрәјим долудур, гәләмим ачиз,
Нә суса билирәм, нә дә ки, јаза...
Гәлбимдә күкрәјиб чошан бир дәннiz
Сығмајыр әл бојда гуру кағыза.
Чатмышам өмрүмүн ашырымына,
Архада күнәшги, әркөјүн чағым.
Алнымда илләрин һәр шырымына
Мән нечә бахмајым, нечә дә бахым?
Салам, һәгигәтин сәрт суаллары!
Салам, јаддашымын лал иттиһамы!
Јолум ашағыја, гүруба сары...
Һаны зәһмәтимин бәһрәси, бары?
Кимим вар, нәјим вар бу кен дүнјада?
Кимди вәфадарым, кимди һәјаным?
Јүкүмдән пәј дүшдү јахына, јада,
Һаны ешидәним, һаны дујаным?

Ана јувасындан перик дүшмүшүк.
Гоһум-әграба да өз һајындадыр.
Достлар сырасы да олду саф-чүрүк,
Атүстү «хош-бешләр» рәсмилик дадыр...
Кет-кедә чохалыр иши дүшәнләр.
Кет-кедә азалыр чан јандыранлар.
Дејирәм, гој олсун киши дүшмәнләр,
Олмасын јаландан һәјан дуранлар,
Бәлкә дә кимәсә кәрәјәм һәлә,
Арада тәмәнна, гәрәз олмадан.
Јенә дә бу һәвәс, бу инам илә
Енирәм өмрүмүн ашырымындан.

* * *

Бу күн дә белә кечди...
Өтәри, хырда ишләр,
Ади һај-күјлә кечди,
Бу күн дә белә кечди.

Совушду нә вар-јохлар
Гәмишли нә вар-јохлар.
Күлүшлү нә вар-јохлар,
Гарышды селә, кечди,
Бу күн дә белә кечди.

Биринин иши дүшдү,
Биринин диши дүшдү,
Өз дишиндән дөшөди,
Дәрди-сәрилә кечди,
Бу күн дә белә кечди.

Бир тәсәлли умурдум,
Су кими, бирчә гуртум,
Пуча чыхды үмидим.
Билмәжә, билә кечди,
Бу күн дә белә кечди.

НӘСЛИМ

Гырх јашыны аддајан нәслим,
Ҳәлә дә чаван адланан нәслим...
Сәпәләндиң һәјатың кур далғаларына,
Идарә отагларына,
ичласлара,
заводлара,
китабханалара,
кабабханалара...
Кими һәјат фатени,
Кими һәјата тәслим,
Гырх јашыны аддајан нәслим.
Кечирәм, учурам өз јолуму

булудлар үстә учан тәјјарә кими,
дујмурам сүр'әtimi,
дујмурам јанымдан шүтүјән
күнләри, илләри.
Елә һеј учурам — ирәли, ирәли...
Сизинлә өлчүрәм өзүмү,
сөзүмү,

Сачынызын дениндә көрүрәм јашымы,
Көзүнүзүн ичиндә көрүрәм јаддашымы.
Ушаглыг инадымы,
Тәләбә ганадымы,
Өзүмү јаваш-јаваш...
Бә'зинизин көзүндә —
букүнкү маашымы, —
бир дә гисмәт олмајан
вәзифә машынымы...
Гырх јашыны аддајан нәслим, —
өмрүмүн баһарындан најыза кедән
фәслим...

Кәрәксиниз һамыныз
өзүмә өзүм кими,
Мәни иттиһам едән
ганад верән, изләјән
јухусуз көзүм кими,
һәлә гәлбимдә битән кәсәрли
сөзүм кими...

ГӘРИБ ОЧАҒ

Мәмләд Исмаилов

Бир җандан бошалан, бир җандан долан
Бу дүнҗа әләмдән касыб олмайыб.
Тәсәлли ачиздир, тәсәлли җалан —
Өлмәзлик һеч кимә нәсиб олмайыб.
Көзүмдә чанланыр о гәриб очаг —
Ана җадикарлы, ата сораглы.
Бәс орда чырағы ким җандырачаг
Баласы шәһәрдә җува салалы?
Һаны о чыр алма, саҗалы алма?
Сыгалдаҗ дирчәлиб җашатды сизн.
О гара җелләри җадына салма...
Торпага көмүлдү ағачын изн.
Кәсилди бәрәкәт, үзүлдү ана,
Бир чинар көкүндән үзүлән кими.
Дүнҗаҗа бир шаир кәтирәсиҗмиш
Дүнҗанын бу гәдәр әләми, гәми...
Кәкоту әтринә гарышар бензин,
Доггазда сәнкиҗәр җорулан машын.
Узагдан бөҗланар ана хәҗалы,
Синәндә диксинәр ачыҗаддашын.
Һараҗа ахышар бүтүн ел-оба,
Бурахар бостанда, чөлдә ишшин.
Зүлфүгар ләнкидәр бир аз дәрсини,

Җанында көрәрсән Рәһим кишини.
О җандан тәләсәр Хатын гары да,
Мәһрибан сөзләри дәрдини алар.
О шәһид алманын бәрәкәтини
Җаҗтарар җеринә галхан ағачлар...
Бир җандан бошалан, бир җандан долан
Бу дүнҗа әләмдән касыб олмайыб.
Һаҗыф ки, оғлунун ағ күнләриндән
Җам алмаг Һараҗа нәсиб олмайыб...

Алышырыг адиләшән өлүмләрә, —
Дүнҗамыздан пара-пара
Һопарылан дүнҗаларын,
Нечә-нечә чанасыгмаз
җаһанларын,
Нечә-нечә севәнләрин,
дуҗанларын
өзләрилә апардыгы,
сон нәфәсдә бизә деҗә билмәдиҗи
зүлмләрә,
алышырыг адиләшән өлүмләрә...
Алышырыг өлүмләрә
өмүрләрин баһасына.
Җашамагчүн унудуруг гәм-кәдәри,

лап һәјатын өзү кими,
адиләшән сөзү кими
санырыг биз итकिनләри.

Өлүм хофу
гәлбимизә ишләјәндә
сәдд чәкирик габағына,
Әл атмасын

арзуларын сабаһына.
Чүр'әтимиз чатмыр, дејән,
Гәлбимиздә «өзкәсидир» пычылдајан
көһнә јалан
кизләдирик.

Кимсә кедир, мәндән кедир,
сәндән кедир,
Бу күнүндән дүнән кедир,
тарихләрә дөнән кедир.
Алышырыг кәлимләрә, кедимләрә,
Алышырыг адиләшән өлүмләрә...

* * *

Көзүмә биртәһәр дәјирсән, а дост,
Бикефсән, јорғунсан, ја нә, билмирәм,
Үрәјим ағрыјыр, — дејирсән, а дост.
Үрәкми, диләкми, јенә билмирәм.
О далғын үзүнә гонан көлкәләр,

О гара сачына јаған гар изи.
Өмрүнү чөзәләр... јенә јол кәләр
Килејли дағларын һарајы, сәси.
Билирәм, орада галыб үрәјин,
Оранын һәсрәти көјнәдир сәни.
Орада асфалтсыз торпаг кәрәјин,
Орада сазынын јетим вәтәни.
Дарыхма... Әкиздир севинчлә кәдәр.
Күл әкән олмаса, күл дәрән олмаз.
Бу дәмир, бу бетон һәвәсләр өтәр.
Сал гајан олмаса, күл дәрән олмаз,
Ағладан олмаса, күлдүрән олмаз.

ГАТАР

Гатар кедир, гаранлығы јара-јара,
Гатар кедир, јолларыны јора-јора.
Гатар кедир, көһлән гатар, гатыр гатар,
Гаранлығы габағына гатыр гатар.
Гатар гачыр, гатар учур, алов сачыр,
Кәләчәјин торанында јоллар ачыр.
Тәкәрләрин тәпәрини төкә-төкә,
Сәсизлији парчалајыр тикә-тикә,
Гајчылајыр, гамчылајыр гараңлығы,
Сәпәләнир тәнһалыға јорғунлуғу.
О гатарда биз кедирик,

Аз кедирик,
үз кедирик,
дэрэ-тэпэ, дүз кедирик.
О гатарын кур очагы көмүр жүклү,
О гатарын һәр буцагы өмүр жүклү.
Ара-сыра дурухачаг, дајанаचाг.
Киминдир о сүкут адлы дајанаचाг?
Демир гатар;

Полад гатар,
Дөмир гатар.
Ким дүшөчөк о гатардан, ким минчөк,
Ким сусачаг, ким күлөчөк, ким динчөк?
Дүшөнлөрдөн һансы эсэр, из галачаг?
Бөлкө елә һеј әријән сис галачаг?
Бөлкө дә бу гачһагачда,

вурһавурда,
башабасда
өтөчөкдир, итөчөкдир
тој да, јас да?
Бөлкө елә
Каһ бошалан, каһ да долан вагонлара
дәстә-дәстә, топа-топа тәпиләндә
сэн дә, мән дә —
Ајаг алтда галан үрөк чыгырачаг,
чагырачаг:
— Көлөчөјә чыраг олаг,
чыгыр ачаг!
Еләдирсә, мән дүшүрәм...
Кедин, кедин!

О үрәјә инсаф един!
Мән дүшүрәм,
Узаглашан ишыгларла
Гаранлыгда өтүшүрәм...

ВАРҢАНТЛАР

1

Мүәллиф даһидир, редактор нашы.
Әсәрдән баш ачмаз нашынын башы.

2

Редактор даһидир, мүәллиф нашы,
Кимин хәнчәринин ағырды дашы?

3

Редактор даһидир, мүәллиф даһи.
Бу һансы әсрди, көрән, илаһи?..

4

Мүәллиф архалы, редактор јетим,
Архасыз галмасын бу јазыг бејтним,...

5

Мүэллиф жазапды... амма «јухары»...
Көрән, нә олачаг бунун ахыры?

6

Редактор икиддир, јазы јахшыдыр.
Ештијат икидин јарашыгыдыр...

7

Инсафы оларса һәр икисинин,
Охучу, бәхтәвәр башына сәнин!

КҮНҮН ЕКРАНЫНДАН

Јанырды гаракүн машин.
Гара күн бахырды көјләрден.
Гара булудлар тутмушду үзүнү.
Күлөк улајырды.
Гара хәбәри гапылара, диварлара чырпырды
үфунәтли түстү.
Бахырды мат-мат,
Бахырды јана-јана
јол ғырағына төкүлүшән чамаат,
Ушаглар гачышырды,

38

Мараглы тамашајды
давалы кино кини,
Сүрүчү од ичиндә өзүнү јола «тмышды,
автобусун гапыларыны ачмағы унутмушду.
Јәгин, балалары кәлиб дурмушду көзүнүн
габағында,
Балалары олан сәрнишинләри унутмушду.
Бир оғлан пәнчәрәни вуруб сындырды,
бир сәрнишин өзүнү чөлә атды,
о бириси ичәридә үзүгәјлу галды.
Јанғынсөндүрәнләр
һачандан-һачана кәлиб чыхды.
Бири сәрхош иди.
Пәнчәрәни сындыран оғлан
сәрхош «хиласкарын» абырыны верди.
...Онлары гәза јеринә кәлән милис аралады.
Ушаглары аналары һарајады.
Машын јанды.

Түстү итди,
«Кино» битди...

МАШИНА ҺҮРӘН ИТ

Тәкәрли, фаралы,
јарашыглы бир әмәл
һагламышды күчүјүнү...
Ача билмирди бу дүјүнү,

39

Имсәјирди
асфалтда јайханыб галап баласынын
илыг ганыны.

Јахынлашан
тәкәрлијә јол вермәјә тәләсмирди.

Бирдән-бирә
һүрә-һүрә
ит атылды ирәлијә,

Шүшәләри јумруглады
ит гәзәби.
Көзләриндән ган сызырды.

Билирди ки,
башга машин мүгәссирди,
Билирди ки, адам оғлу һағламышды
ит оғлуну...

Һүрүрдү о, инсанлара,
дөрдтәкәрли гачанлара,
зиреһ кејән вичданлара
баласына гыјанлара,
ону ағлар гојанлара...
Тәкәрли, фаралы, јарашығлы...
Нә исә...
Дејәсән, башағрысы вердим сизә...

* * *

Јамап тәләсди заман,
Јамап...
Аман истәдим ондан,
Аман...
Нағыл дағылды, кетди,
Нағыл...
Ағыл чағыды инди,
Ағыл...
Дурна гатарым көчдү.
Гатар!
Гајтар ганадларымы,
Гајтар!

* * *

Јаддашда јашајыр
өлүләр, дириләр,
јад етсән, нә гәдәр
өлүләр дириләр...
јаддашда чохалыр
јаддаша дөнәнләр,
ачылы-ширпнләр дүнәнләр,
һәр јаддаш — бир үмман,
дибиндә пыртлашыг јосунлу,
үстүнү гум басмыш
нә вахтса булуда баш вуран чәрпәләнк.
Бир балыгулағы ичинә сығынан мусиги,

улдузлу көjlәрин бир сыныг парчасы,
«Севирәм» сөзүjlә алышан пычылты...
Һәр jаддаш — бир үмман,
бәтниндә ујуjар туфанлы
тарихләр —

дастанлы, нағыллы,
нәғмәли, ағылы,
jаралы, jараглы,
гәһрәман сораглы
әсрләр...

Jаддашда jашајан
дүнјадан көчәнләр

Кәләндән гатбагат,
сәјбасәј артыгдыр.
Jаддаша говуша-говуша
jашајар,
jаддашы соначан дашыјар.

КАИНАТЫН СОНСУЗЛУҒУ ҺАГГЫНДА

Каинатын сонсузлуғу
Сығмыр ади өлчүләрә,
«беш күн дүнја» дејәнләрин,
кәлди-кедәр инсанларын
ағылына,
хәјалына,
нағылына...

Бир ваһимә далдаланыр
бу аллаһсыз һәгигәтдә.
Көрән, һардан пејда олуб
фәзалара, сәпәләнмиш,
дәрәләнмиш, тәпәләнмиш,
топа-топа, оба-оба
орбитләрдә низамланмыш
нур адалар,
кур адалар,
кәһкәшанлар, сәјjарәләр? —
Әзәл күндән сорур бәшәр...
Һансы гүввә, һансы һикмәт
улдузларын јолларыны һеј чөзәләр?
Нечә-нечә чазибәләр шаһлығында
фырланырлар, учушурлар
интәһасыз мө'чүзәләр...
...Бәшәр һәлә каинатда ајар ачыр,
инди-инди күлүшләр
көјә учур, аја гачыр,
Галактика обасындан
бојланырыг узаглара,
Милјон-милјон «ишыг илин»
о башында һеј көзәрән
һәј көзләјән
очаглара...
Хәјалымыз өз атыны
бошлугларда һеј сәјридир,
бир һикмәтин сорағында
сәрсәридир...

Һәр аллаһлығ фәрзијәен
 ачизлијин әсәридир.
 Ајағ ачыр һәлә бәшәр...
 Јер өзүдү чәннәт, мәһшәр:
 Јер үзүндә чарпышмағда хејирлә шәр...
 Бу варлыға, де. нә дарлығ?...
 Кен-болду ки, мәнзилимиз...
 Һајыф дејил јер күррәмиз?...
 ...Јуху көрдүм...
 Нәһајәтсиз бошлугларда
 фырланырды
 күнәшиндән перик дүшән
 сәјјарәмиз...

ЈЕРЛИБАЗЛЫҒ ЫАГГЫНДА ДУШҮНЧӘЛӘР

1.

Көк үстә битән ағач
 Көксүз дајана билмәз,
 Очағындан кен дүшән
 Чырағ да јана билмәз
 Өз елинә јанмајан
 Ғырағда јана билмәз,
 Анасыны севмәјән
 Вәтәни ана билмәз.

2.

Рјазанлы Јесенинә
 Көрән дејән олдуму:
 «— Һаралысан, елоглу?
 Елин буду, одуму?
 Кәнчәли Низамијә
 Демәдиләр кәнчәли,
 Кәнчәвидир, Кәнчәви.
 Вәтән бојдадыр еви.
 Шамахылы Сабирә,
 Нахчыванлы Чавидә
 Учалдылан абидә
 Јеринә көрәдими,
 Ше'ринә көрәдими?..
 Балача Вәтәниндән
 Бөјүк Вәтәнини көр,
 Балачалы, бөјүклү
 Вәтәндаш «мән»ини көр.

3.

«Объектив» һәмсөһбәтим!
 Сәһв арама сөзүмдә.
 Һа объектив олмаға
 Чан атырам өзүм дә.
 Ди кәл, дүзү әјәндә
 Сөз чыхыр таразындан
 «Јерлибазлығ» дејәндә

Јери данма, базы дан
 Мешә чаггалсыз олмаз,
 Дејнән, наггалсыз олмаз,
 Лә'нәт белә наггалын
 Гарасына, ағына.
 Бири јолуну кәссә,
 Бири голуну кәссә,
 Бири јалыны кәссә,
 Јазачаг бир маһалын
 Бир елин ајағына.
 Олмајыб ки, өз еллин
 Сәни јахыб јандыра?
 Хош күнүндә чан дејә,
 Дар күнүндә јан дура?
 Белә оlanda да сән,
 Елиними данарсан,
 Баис ону санарсан?
 Бир елли еллисинә,
 Бешинә, әллисинә,
 Әл узатды, јарыды.
 Нијә бағрын јарылды?..
 Јан ки, сәнин өз еллин,
 Өз һалалча һәмјерлин
 Хејирдә дә, шәрдә дә
 Ејни сөзү чејнәдә:
 «Јерлибазды» дејәрләр,
 Дири-дири јејәрләр...»
 Бәла елә бурдады,
 Бизи јејән гурддады

«Јерлибазлыг» гохусу,
 «Адам-бадам ијисп»,
 «Һаралысан?» сорғусу,
 Ағчијәр әталәтин
 Мүасир сәвијјәси...

4.

Көјәзәндән Шаһдағы,
 Шаһдагдан Аразы көр,
 Савалан әтәјиндә
 Ачылмајан јазы көр.
 Хәзәрин саһилиндән
 Синәдәфтәр сазы көр.
 Сыныг көрпүләрини
 Сындыран нискили көр,
 Күрү гојнуна алан
 Муғаны көр, Мили көр.
 Бир гарыш торпағында
 Вәтән бојда ели көр.

* * *

Кәрәкдими сөзүм сизә...
 Истәјирәм гулаг асым өзүм сизә.
 Үз тутурам нечә үзә,
 нечә јүзә,
 нечә минә,

Истәжирәм һәр бириниз
 үрәјини ачсын мәнә.
 Истәжирәм дилниниздә дилләнмәјән,
 күрсүләрә әләнмәјән
 аләм динә.
 Микрофону топпуз едиб
 Гулаг дөјмәк истәмирәм.
 Ше'р демәк истәмирәм.
 Нечә дөфә лал сүкута сөз јағдырдыг,
 көз јағдырдыг,
 елә дедик «дөз», јағдырдыг.
 Ешитмәдик алгышларын јағышында,
 охумадыг нечә көзүн бахышында
 јазылмамыш, позулмамыш мисралары.
 Адсыз көрдүк нөмрәләнмиш сыралары.
 Белә көрмәк истәмирәм.
 Ше'р демәк истәмирәм...
 Ше'р јазмаг бачармајән,
 чәпик үчүн гошалашан
 чод әлләрин јорғунлуғу,
 бахышларын дајғынлығы,
 сөзүмүдән инам уман,
 иман уман инсанларын
 сәси кәрәк, сөзү кәрәк, өзү кәрәк мәнә.
 Сөз хәтринә дејиләнә
 сөз демәрәм.
 Тапдаг изә из демәрәм,
 Ше'р демәк истәмирәм...

БИРИ ВАРДЫ, БИРИ ЈОХДУ...

Бирн варды, бирн јохду,
 Дүнјанын сирри чохду.
 Бир оғула евинин
 Диварлары дар олду.
 Өз папағы, өз ады
 Охумуша ар олду.
 Чыхды узаг сәфәрә,
 Ашды нечә дағ-дәрә.
 Нечә елә јөн алды,
 Гәрибсәди, јонулду.
 Итирдијн — очағы,
 Тапдығы килеј олду.
 Өз јурдуна јадлашды,
 Өзкәјә өкеј олду.
 Деди: бу јер-көј нәди!...
 Ели үчүн көјнәди.
 Дүшдү көһнә изинә,
 Алаг чатды дининә.
 Бир гәриб кома көрдү,
 Атыны ора сүрдү,
 Гапыја гары чыхды,
 Кәләнә бахды, бахды.
 Көзүндә килеј гары,
 Бирчәји — гузеј гары...
 Деди: — Кимсән, а бала?
 — Гонағам, — оғлан деди.

Гары чаш гала-гала:
— Гонаға гурбан — деди.
Кәлән ичәри кечди,
Көзү әтрафы сечди.
Одасы — килим-килим,
Очағы — дилим-дилим,
Сандыглар — галаг-галаг,
Гыфыллар — гулаг-гулаг...
— Бир даныш, гары нәнә,
Јарамы сары, нәнә...
Сүфрәни ача-ача,
Гары она һал олду
Кәтирдији тапмача,
Сүфрәси суал олду.
Тозу һаваја галхан
Паслы гылынчла галхан,
Көкдән дүшән телли саз,
Ичиндә нечә аваз,
Солғун-солғун јазылар —
нечә десән, јозулар...
Кәлән деди: ај нәнә,
Бунлары гандыр мәнә...
Гары һеј сусду, сусду,
Сүкуту өзү позду.
Деди:
— Бу саз, бу јазы
Сәнә мирас галасы.
Бу да гылынчла галхан,
Көзү јол чәкир чохдан.

Оғул билди, иш нәди,
Көј курлады, кишнәди.
Һа сәсләди гарыны,
Ев һаны, гары һаны?..
Бир өзүдүр, бир очаг,
Алову сачаг-сачаг,
Түстүсү көјә галхан.
Нә гылынч вар, нә галхан.
Көзү көрмәди сазы,
Габағында бир јазы,
Јана-јана охуду:
«Бири варды, бири јохуду...»

АНАЛЫ-АНАСЫЗ ДҮНҖАМ

ЈАЗЫЛМАМЫШ ШЕ'Р

Бу кечә гәләмим ғынады мәни:
Учуртдун хәјалы күнәшә, аја,
Бәс нечә ола ки, бирчә нәғмәни
Анаја демәдин, әзиз анаја?..

Дән дүшдү сачына, аз дејил јашын,
Керијә чәкилди әркөјүн чағын.
Дәјишди нәфәсин, үнүн, телашын,
Узагда көзәрир ана очағын.

Әввәл дәһмәрләјиб гөвдугун аты
Сәнкитдин, көз гојдун чала-чухура.
Оғуллуг бир јана, атадыр адын,
Сәһәр нахыра кет, ахшам ахура...

Де, ана дејилми һәр күн, һәр саат
Јолуну көзләјән, гаданы алан?
Кечәләр јатмајыб јенә нараһат
Јухуна лајлалар чағыран-чалан?

Аралы олса да, дујар дәрдини,
Сәнин сабаһына уғурлар диләр.
Һөвсәлән ашанда тәмкин һәддини
Ағбирчәк өјүдү гәлбиндә динәр.

Бир ше'р јазмадын әзиз анана...
Дејирсән, тутарлы јаза билмәрәм,
Дејирсән, сүкут да бәсдир ганана...
Бәс нијә алышды әлиндә гәләм?..

АНАМ АЈАГ АЧЫРДЫ...

Чархтајыдан ајрылырды јаваш-јаваш...
Чырпынырды гуш үрәји,
Чијни үстә галдырырды
нечә күнүн һәсрәтини,

Күчү чата, жүкү жерә атајды,
чарпајыды...
Дикәлирди јаваш-јаваш чарпајыда...
Горха-горха, аста-аста
ајна үстә чыхан кими,
ајағыны жерә гојду,
Елә бил ки, јер күррәси ајаг алтдан
гачырды.

Анам ајаг ачырды...
Габағында кәтил тутуб
итәләјә-итәләјә,
сәндәләјә-сәндәләјә
үз гојурду пәнчәрәјә...

Баға бахды,
күлә бахды,
күнә бахды,
Бу нә бәла,
Бу нә бахтды?
Ишыгланан көзләриндән
нечә-нечә
дәрдли кечә зүлмәтиндән
Һәјат ешги нур сачырды.
Анам ајаг ачырды.

Бу нә сирди,
Бу нә бәла?
Ана санки бала олду,
анасына јеримәји өјрәдирди
сачына дән дүшән бала.

Өз дәрдиндән
утанырды.

Өзүнү јох,
балалары
дүшүнүрдү,
дашынырды...
Чијни үстә
галдырырды

Нечә күнүн,
Нечә әсрин һәсрәтини...
Ән чәтини
Ајаг үстә дурмаг иди,
бу тилсими гырмаг иди.
Чырпынырды дәрман ијли
јувасында
тәлҗинин гапысыны
дөјә-дөјә,
агрысына дөзә-дөзә,
аддымлары саја-саја, ачырды.
Анам ајаг ачырды...

ДЕСӘМ КИ...

Десәм ки, агрыны алым, ај ана,
Агрыны икигат артырар сөзүм.
Ана агрысына бала һа јана,
Һаны дөзүмүнә тај олан дөзүм...

Десәм кн, башыпа доланым, аһа,
Кен дунја даралар көзүндө бирдөн.
Шам биллиб доландын бала башына,
Шам олуб әридин јана-јана сән.

Десәм кн, ај ана, чанына гурбан,
Өмрүмдән көтүрүб өмрүнә чала...
Дејәрсән — гысалса өмрүн бирчә ан,
Бу дунја нәјимә кәрәкдир, бала...

* * *

Аналардан ајрылырыг
Лап анадан олан күндән,
кәпәнәкли, ојунчаглы
нагылларла долан күндән.
Көзүмүзү ача-ача,
кен дунјаны гуча-гуча,
јухуларда уча-уча
аналардан ајрылырыг...
Јарпагланан севкимизлә,
әркәсөјүн кефимизлә,
ајры бала јувамызла,
нечә јени һавамызла,
мәнәм-мәнәм давамызла
аналардан ајрылырыг.

Сачларынын һәр дәнилә
дәрдимизи чәкә-чәкә
өмүрләрдән кедәнилә
аналардан ајрылырыг.
Ајрыланда ајрылырыг,
ајыланда гочалырыг,
өтән өмрүн ганадында
кедәр-кәлмәз көч олуруг...
Хәбәримиз олмур онда, —
сәмаларын јохлуғунда
кәзир бизи јана-јана
балалардан һеч бир заман
ајрылмајан аналарын
әршә учан јухулары...

ДАҺА СӘНДӘН АРХАЈЫНАМ

Раһат ују, раһат ују,
Синән үстә күл дәстәси,
Күлләрин дә нәфәсиндә
Гарабағын шикәстәси,
Гырх биринчи илдән бәри
Көзләдијин Абталыбын,
Садығынын шикәстәси,
Гара бахтын шикәстәси,
Гара кағыз ағылары,
Јолда галан көзләринин
Јурумајан јағышлары.

Нечә-нечә лал нарај...
Лајлај, анам, а лајлај...
Јер үзүндә нечә өлүм,
Сәһәр, күндүз, кечә өлүм,
Нечә севки,

нечә сүнкү,
Нечә көрпә гығылтысы,
Нечә ракет угултусу...
Јат, аначан, раһат ују,
Ајрылмарыг өмрүм боју,
Јат, ај анам, јат, ај анам.
Даһа сәндән архајынам.
Гара кағыз горхусу јох,
«Садыг кәлди» јухусу јох,
Абталыбын ағысы јох,
Хәстәлијин ағысы јох,
«Балам һарда галды»сы јох,
«Көрән, мәнзил алды»сы јох...
Јенә бирик, бирик, ана,
Бир учуруг бу дүнјада,
Ујусан да торпаг алтда,
Бу кәлимли, бу кедимли
Гачһагачлы, вурһавурлу,
Топ-түфәнкли, көр-көтүрлү
Кен дүнјада...
Јат, ај ана, јер үзүндә,
Чичәкләрин тәр үзүндә
Гој көјәрсин һәзин-һәзин
Гарабағын шикәстәси...

ЈАШЫЛ НАҒЫЛ

УШАГЛЫҒЫМ

Дар даланда далашардыг, барышардыг,
Күчәләри долашардыг, јарышардыг,
Ојнајардыг сәһәр-ахшам, ахшам-сәһәр
«Дава-дава», «ашыг-ашыг», «шумагәдәр»...
Чәрпәләнкләр мәфтил үстә чырыг-чырыг.
Фәрги јохду, кимин оғлу, кимин гызы,
Мәһәлләмиз бир көрүрдү һамымызы.
Бөјүкләрин өз аләми, өз һәјаты,

Зурначысы, мұәллими, депутаты...
Бөжүкләрин һөчәтләри бизим үстә,
Бәрк ајагда нә лазымды — «көзүм үстә».
Бөжүкләрин дәрди-сәри — биздән өтрү,
Гара чөрәк, алын тәри — биздән өтрү.
О ушаглыг гәм һавалы, шән һавалы,
Елә бил ки, јаллы кетди өмүр, јаллы...

* * *

Сиз еј күвәндијим дағлар,
Сизә дә гар јағармыш.
Гар јығылар, дағ олар,
Гар да дағы јыхармыш.

Сиз еј күвәндијим дағлар.
Күнаһ сиздә, мәндәми?
Јолум галды һа бағлар,
Баис думан, чәндими?

Қамымы тамаһ билән,
Һаггымы һаһаг билән,
Гарыны папаг билән
Сиз еј күвәндијим дағлар...

ЈАШЫЛ НАҒЫЛ

Муса Јагуба

1. ХАНӘКАҢ

Гызыл сәһәр, јашыл тала, күмүш чај...
Баһар адлы јуху көрән вәләсләр...
Дар дәрәдә чај салырды һај-һарај.
Гарышмышды бир-биринә һәвәсләр.
Күнаһ иди тәр јончаны тандамаг.
Јер јохуду, ајағымы гојадым...
Тилсимләди көзләримини мин мараг,
Олардымы, бу нағылдан дојадым...
Ајаг изим көј чәмәнә бир јара...
Һа чалышдым, тохунмајым, әзмәјим.
Гуш олсајдым, гошулардым гушлара,
Көрпә-көрпә өмүрләри үзмәјим.
Елә билдим, лал пәһрәләр чығырыр.
Изләримчә гаралырды нәфәси.
Каһ гарғыјыр, каһ да ағы чағырыр
Көј отларын һычгырыглы шивәси...
Таптаг отун ағибәтин көрәндә
Қол дибиндә учунду тәр бәнөвшә.
Јад көлкәси кушәсинә кирәндә,
Өз өмрүнү бағышлады күнәшә.
Тәбиәт бу иткисиндән бихәбәр...
Гонағына көзәлликдән дүшдү пај.
Гарышмышды бир-биринә һәвәсләр,
Гызыл сәһәр, јашыл тала, күмүш чај...

2. ЧИЧЭК ТУФАНЫ

«Мај-дэрэ»дә Јесениндән сөз ачдыг.
Агчагајып дөнүб олду аг говаг.
Һава сакит, сулар ајдын, көј ачыг.
Будаглардан гар элэнди агаппаг
Кәлин кими назланырды алчалар.
Һәр чичәји — үрәк сөзү, көз јашы,
Сәрилмишди гәдәминә халчалар.

Баһар чағы гар јағырды гушбашы...
Туфан иди, сәссиз чичәк туфаны,
Көјләр ачыг, нә күләк вар, нә дә чән
Бәс нә иди, гарышдырды һаваны?
Бүрүнүрдү аг нағыла көј чәмән,
Гарышмышды хәјал илә һәгигәт,
Хәјалмы дүз, һәгигәтми дүзүјдү?
Ана јурда, торпағына мәнәббәт
Чичәкләри көј чәмәнә дүзүрдү.

3. ГУШӘНЧӘ МӘКТӘБИ

Көһнә мәктәб, таныш мәктәб,
Бир атамдан даныш, мәктәб...
Јадындамы гәдәмләри,
Мүһарибә дәрди-сәри,
Сојуг синиф, дәмир соба...
Көзү јолда галан оба...
Дәһрә кими кәсән күләк

Чәбһәләрдән әсән күләк —
Узаглардан кәлә-кәлә
Гәм кәтирди шәлә-шәлә...
Сорушма ки, атан һаны...
Торпаг олду сон үнваны.
Шакирдләри нечә олду,
Јувалары нечә олду,
Дар синифдән кур һәјата
Илк аддымы ата-ата,
Нә көрдүләр о јашыдлар,
Кими, нәји јашатдылар?..
Көһнә мәктәб, таныш мәктәб,
Бир атамдан даныш, мәктәб...

4. ҺӘСӘН МҮӘЛЛИМ

Һәсән мүәллим, Һәсән мүәллим,
Мән — гонағам, сән — тәсәллим...
Сән атама һәмкар олдун,
Баласына гәмхар олдун,
Бу нә һәсрәт, бу нә һәвәс?
Үч армуду көрәр-көрмәз
Нечә или кери дөндүм,
Елә бил ки, әсри дөндүм.
Ушаглығым гача-гача
Габағыма чыхды, јенә,
Ајағјалын шылтағлығым
Мад бахышла бахды мәнә.
Зоғаллынығын балалары-

Чәмәнликдә ојнајырды.
Көзләриндә һәјат ешги
Чағлајырды, гајнајырды.
Нә үрәклә бура кәлдим,
Һәсән мүәллим, Һәсән мүәллим?..

5. КҮН, ЧЫХ, ЧЫХ, ЧЫХ...

Булуд күнү тутанда,
Ишығыны уданда,
Чылғын ушаг һәсрәти
Кәзәрди бүтүн кәнди;
— Күн чых, чых, чых...
Булуд гара, булуд сых...
Сачлы гызы демирәм,
Кечәл гызы демирәм,
Кәһәр ат һаны көждә,
Нә дејирсән, ај кәдә?..
Гыrx биринчи ил иди,
Елин көнлү шил иди.
Гара горхулу булуд,
Барыт гоxулу булуд.
Јаман кәлди, гудурду,
Талады јери, јурду.
Гылынчыны сијирди
О заман бүтүн оба,
Бүтүн дүнја дејирди:
— Күн чых, чых, чых!..

6. НӘҒМӘЛИ БИР КЕЧӘ

О кечәнин улдузлары
Салхым-салхым, чичәк-чичәк,
Нағыллашан мешәләрдә
Ујумушду јашыл күләк.
Сөзлү иди гәриб дүнја,
Көкләнирди һәлә сәси.
Сәсизлијә дәм тутурду
Бәјаз чајын зүмзүмәси.
Бирдән-бирә дилә кәлиб
Бүлбүл динди нарын-нарын,
Гаранлыға сәпәләди
Гызыл-гызыл мисраларын.
Каһ учунду, каһ уғунду,
Бәмә енди, зилә чыхды,
Јарпаг бојда үрәјинә
Дүнја гәдәр нәғмә сығды.
Ганадында нечә-нечә
Учушларым јорғунлуғу,
Күнәш долу мавилијә —
Нәһајәтсиз вурғунлуғу.
Булаг кими чағлајырды,
Нағыллара сығынараг,
Һајлы-күјлү дүнјамыздан
Улдуз гәдәр узаг, ираг...

Нә шан умар, нә дә шөһрәт,
Нәғмәләрдн бүтүн вары.
Охујурду тәбиәтин.
Тәмәннәсыз нәғмәкары...

7. ВИДА

Бу торпағы, бу ели
Долашдым аддым-аддым.
Јенә ушаға дөндүм;
јаваш-јаваш бој атдым,
јенә јашыл нағылы
јаддашымда ојатдым.
Пас атмышды елә бил
Көнлүмүн сары сими,
Јох етмишди елә бил
Букүнүм дүнәними.

Дүнјанын сәс-күјүндән
Қар олмушду үрәјим,
Кечмишин мирасына
Дар олмушду үрәјим.
Нә јахшы ки, дәрә-дар
Јағышлыдыр, гарлыдыр,
Нә јахшы ки, һәр очаг
Баһарлыдыр, барлыдыр,
Нә јахшы ки, бу торпаг
Мәндән етибарлыдыр!

ГУШӘНЧӘ МӘКТӘБИНӘ

Гушәнчә мәктәби! Көјиәтди мәни
Зәлзәлә хәбәри, гәзә сорағы.
Гәлбимдә көзәрән лал хәтирәнн
Ојатды сарсылан торпағын аһы.

Амансыз тәбиәт сәнә дә гыјды,
Јералты тәканлар бағрыны чалды.
Мүәллим атамн гочалан ады
Табашир тозунун ағында галды.

Гырх иллик јаддашым, ушағлыг јашым,
О чызма-гаралы көһнә парталар,
Өмүр диварына һөрүлән дашым,
Кедәр-кәлмәз олан огул-аталар...

Дејирәм, бәлкә дә зәлзәлә дејил,
О гаилы-гадады күнүн јаддашы
Сарсытды күнбәкүн, јарды илбәил,
Учуруб дағытды дивары, дашы...

Гушәнчә мәктәби! Билирәм, јенә
Бошалан синифә күлүшләр јағар
Мүәллим онлары башына јығар,
Тәләсәр јарымчыг галан дәрсинә.

Бина тэзэлэнэр, даш тэзэлэнэр,
Көзлэри охшајар тэзэ парталар.
Синиф тахтасында ил чөзэлэнэр.
Ушаг јаддашына јенэ элэнэр
Табашир тозуна дөнөн аталар...

ЕЛИН ВАР

*Товуз районунун Хатынлы
кэндинин ағсаггалы
Көјчэ Әмраһова*

1.

А Көјчэ бабамыз, ел ағсаггалы,
Нә ширин кәламын, ширин дилин вар!
Дүнјанын ишиндән һалысан, һалы,
Чијнинә јүкләнән јүз бир илин вар.

Синәдән дејирсән Сәмәд Вурғуну,
Тәбиәт ашиги, сәнәт вурғуну,
Һалаллыг өрнәји, зәһмәт вурғуну,
Торпағын үстүндә әсән элин вар.

Данышыб күкрәдин, долуб бошалдын,
Арзуна јетишдин, камыны алдын,
Демә ки, гочалыб керидә галдын,
Бабалар гәдрини билән елин вар.

Сәни дејиб дәнә-дәнә анарам,
Күләк олсун, јағыш олсун, гар олсун.
Һәсрәтинлә алышарам, јанарам,
Гој бағында бәһәр олсун, бар олсун.

Өмүр јолу ениш-јохуш, голајды,
Гара јелләр үздән ираг олајды,
Туғај мешә јарашыглы галајды,
Чинар вуран илдырыма ар олсун.

Көрүш чағы күнәш идин, ја ајдын?
Әждәр чалсын, Имран десин, ја Ајдын,
Ја да өзүн бир һај-һарај салајдын,
Шадлыг үчүн кен отағын дар олсун.

Дарыхмышам, а баба, сән сарыдан,
Бир ағыз де Әләскәрдән, Сарыдан,
Јоруланлар чыха биләр сырадан,
Јорулмајан һәјат ешгин вар олсун!

АДИЛ ЭМИ

Агдаш мешәчиликләк идарәсинини ишчи-
си Адил Гочајевини шәрәфинә языл-
мышдыр. Соңралар бу мәрәд, һәјәтсе-
вәр инсанни өлүм хәбәрини ешитдим.

Бир нағылды Күр ғырағы,
Чөлү; бағы, Адил әми.
Ширин олар јаз марағы
Ғышын чағы, Адил әми.

Вургун олдум Турјанчаја,
Кен дүзәндә үрјан чаја,
Һачаллыда туғјан чаја,
Чај сајағы Адил әми.

Сүфрә ачды Котанархы,
Шад еләди һәр гонағы
Ағ говағы, шаһ говағы,
Әтиршаһы, Адил әми.

Јада салдын сән Бабаны...¹
Ады кәзәр ел-обаны.
Бәс соналар көлү һаны?
Јох сорағы, Адил әми...

¹ Агдаш рајонунда колхоз сәдри ишләмиш, Ленин
орденли Ағасалам Гочајев нәзәрдә тутулур.

Овчу-ову тез соналар,
Һајыф, учду о соналар.
Бәд әмәли бәд саналар,
Биләр һағгы Адил әми.

Ағзыбирдән бирағыза
Дејиб јазым бу кағыза
Сәбәб олду шанымыза
О да ахы, Адил әми.

Өзүн чаван, сачын дүмағ,
Кәл һәјәтдан јорулмајағ,
Ағач тәки јонулмајағ,
Күләр јағы, Адил әми.

Һалал олсун ана сүдүн,
Һөрмәт пајын олсун бүтүн,
Тәбиәтдир ешгин, бүтүн,
Ел дајағы Адил әми!..

ЕЈНӘЈИМ

Сејид Әзим Ширваннини мөзә-
рыны зијарәт едәркән

Даша дәјди башын үстә ејнәјим.
Көзүм сечмир, чарә нәдир, нејләјим?

Мазарына зијарәтә кәлмишдим,
Тарихләри өтә-өтә кәлмишдим,
Әзизләјиб көзүм үстә кәлмишдим,
Мат галмышам бу һикмәтә, нејләјим?
Даша дәјди башын үстә ејнәјим.

Дирсәјимә голу дәјән достумун,
«Күнаһ мәндә олду» дејән достумун,
Көзләрини елә дәјән достумун
Күнаһы јох, һа десә дә «нејләјим?»
Даша дәјди башын үстә ејнәјим.

Бир сәс дәјди гулағыма, һала бах.
«Бу дүнјаја ачыг көзлә, бала, бах,
Зәһәр дадан үздәнираг бала бах,
Лал галыбан сөзүн дејән лала бах».
Даша дәјди башын үстә ејнәјим.
Нәләр деди дашын үстә ејнәјим...

ҮЧҮНЧҮ ДОСТ ДИЛИНДӘН

Бир үрәкдә ики севки јарышмаз,
Достларымын дүшмәнләри барышмаз,
Белә достлуг үчүнчүјә јарашмаз...
Барышмајан а достларым, нејләјим?..

Ики нифрәт үрәјими дағыдар,
Кен олса да гапылары, тағы дар
О дағлајар, бу дағлајар, дағлајар...
Барышмајан а достларым, нејләјим?

Мән демирәм, нә шиш јансын, нә кабаб,
Орталыгда мән олмушам ортабаб.
Күнаһ кимин, һагг киминдир, һа чаваб,
Барышмајан а достларым, нејләјим?

Дост демәрәм күнаһыны биләнә,
Дост дејәрәм күнаһыны силәнә,
Нолајды, инсафыныз дилләнә.
Барышмајан а достларым, нејләјим?

ДОСТЛУГ

Сөзләшдиләр, атышдылар,
бир-биринә саташдылар,
дејиндиләр,
дөјүшдүләр,
белә-белә ајлар, илләр
өтүшдүләр.
Аралары сојуг олду,
илиг олду,
исти олду,

гашгабагы салды олду,
 күсдү олду,
 кәсди олду.
 Күлмәдиләр сахта-сахта.
 Бир-бириндән лап зәһләси
 кедән вахтда
 гејбәтини гырмадылар,
 гарасына гырмадылар.
 Безикдиләр, карыхдылар,
 бир-биријчүн јенә јаман дарыхдылар...

ОҒЛУМА

Балача кағыз кәмини
 бурахдым шәһәрин
 буланыг суларына,
 дәнизә ахышан
 асфалт чајларына.
 Јағышлар јағачаг,
 Күләкләр әсәчәк.
 Кәмини
 даш-кәсәк әзәчәк.
 Ислана-ислана балача кәмичик
 үзәчәк,
 үзмәкдән безәчәк.
 Нечә јол исланмыш кәмини

буланыг сулардан чыхарыб
 нәфәсимлә гурудачам,
 јенә дә һәјатын буланыг чајына
 јола салачам,
 бәркијиб, бөјүјүб
 доғрудан да кәми олунча,
 гәлбинә ганадлы арзулар долунча.
 Јағышлар јағачаг,
 күләкләр әсәчәк...
 Саһилдә гурујуб галачам.
 Нәфәсим сәнинлә дүнјаны
 кәзәчәк.

БӘҢЛУЛ ДҮНЈАЈА БАХЫР

Көрпә Бәһлул мат галмышды...
 Кен дүнјау көз гојурду, сола-саға,
 даша-даға.
 «Жигули»нин ајнасындан,
 Атасынын гучағындан
 Дүнја бојда көзләриндә
 из галырды Гачағандан,
 сөз галырды
 кур күнәшин сачағындан,
 Сыныг көрпү сынмамышды,
 Чајын оду сөпмәмишди...
 Дөрдтәкәрли «кәһәр» маҗын

јол кедирди, аз кедирди,
 дәрә, тәпә дүз кедирди.
 Кәлиб чатды... мәнзил башы.
 Колумб кими
 атасының очағыны
 Кәшф еләди көрпә Бәһлул,
 ағзы галды ачылы...
 Колумб дејән «Торпаг!» олду,
 Бәһлул дејән «Борчалы»...

*ШАИРЛӘР НЕЧӘ КӘЛИР
 БУ ДҮНЈАЛА*

Ел ишләјир,
 јер шумлајыр,
 әкир, бичир.
 Күнләр өтүр, илләр кечир.
 Үрәкләрдә баш галдырыр
 холаварын навалары,
 бири дејир, о бириси,
 шырымлара тохум-тохум
 сәпәләнир холавары,
 наваланыр холавары.
 Ганадында алын тәри.
 Ағсаггалдан бири дејир:

— А чамаат, кәлин бәри.
 сүфрә ачаг,
 сәпәләјәк нәғмәләри..
 А филанкәс,
 а бәһмәнкәс,
 нәғмәләрдән бир пара кәс,
 верәк биздән бирисинә,
 сәси-сөзү дирисинә.
 Учсун көјә,
 шаир олсун.
 Шаир учур сәмаларда.
 Күнләр өтүр, илләр кечир,
 Ел јенә дә бирисини шаир сечир.
 Шырымларда — алын тәри...
 Сәмаларда — шаирләри...

ЗАРАФАТЈАНА

Сачларыма дән дүшсә дә,
 Адым галды чаван шаир.
 Дејән олар, нәдир сөзүн,
 Нәдир сәнин даван, шаир?..

Узун-узун сијаһыда
 Чаваны вар, гочасы вар.
 Бабаты вар, јахшысы вар,
 Учалардан учасы вар.

Чаван Пушкин нэлэр јазды,
Мүшфиг нэлэр гојуб кетди?
Ким дејер ки, бөјүк Сабир
Бу дүнјадаң дојуб кетди?

Нэлә Пушкин јашыдлары
Иттифага үзв оласы.
Лермонтовун тај-тушлары
Темпланда јер аласы.

Килејимә јекун вурум.
Гапылмајаг гуру ада.
Нә чаванлыг, нә гочалыг!
Шаир олаг бу дүнјада,
Шаир галаг бу дүнјада.

КАҒЫЗ НАГГЫНДА

Кағызлар, кағызлар,
Мөһүрлү ағызлар,
параграф хиртдәкли боғазлар...
Кағыз сәрәнчамлар,
Кағыз саламлар,
Макина ағзындаң
чыхан кәламлар

Кағыз суаллара
кағыз чаваблар...
Бир аман верәјдиз,
Кағыз чәнаблар!..
«Һә»си јазылы,
«Јох»у јазылы,
Кағызла е'тираз,
Кағыз — разылыг...
Бу нә кағызбазлыг,
Бу нә јазһајаз!
Кағызмы чох дүшүб,
Е'тибармы аз?
Јухумда чаггачаг, —
Макина сәси,
Кағыз һәмләси!..
Өндә аддымлајыр
Зырпы параграф.
Гарныны шиширдиб
Уддуғу инсаф...

БУДАПЕШТ ХАТИРӘСИ

Нечә јад лисанын јад мусигиси
Јаддаша јүкләнди, гулаға долду.
Әчнәби дилләрини әлван сәркиси
Гәлбими көјнәдән хәчәләт олду,

Бир ачиз, дилбилмәз көрпәжә дөнүб,
Лүгәтләр ичиндә һеј имәкләдим,
Бу тајдан узанан көрпүжә дөнүб
О тајын үзүнү көрә билмәдим.

...Бир јазы валындан гопан мисралар
Елә бил јухудан ајылтды мәни,
Мисралар дүзүлдү гатарбагатар,
Таныдым Вурғунун далғын сәсһини.
Таныдым о чошуб дашан һәвәси,
Йситди сәсләрин куршады мәни.
Ана торпағымын илыг нәфәси
Елә бил бир анлыг охшады мәни,
Елә бил отағын сәссизлијиндә
Узаг вәтәнимин күләји әсди.
Хәјала далмышды ев јијәси дә.
Үзүндә бир кәдәр көлкәси кәзди.
Мәним дијарымы көрмәсә дә о,
Мәнимлә дәрәләр, дағлар ашырды.
Дилими, сөзүмү билмәсә дә о,
Шәрикли сүкутла доғмалашырды.
Ајрылдыг... Шәһәри чулғајан хәзан
Ујғулу јоллара зәр дөшәјирди.
Шәһәр бир дүнјајды, Дунај—бир үмман.
Гојнунда елләрә нур дашыјырды...

АҢ СҮҚУТ

Јордан Милевә

•

Јадындамы о ағ сүкут —
Ләнкәранын дағларына
Гәфил јаған биринчи гар.
Көјдән јерә әләндиқчә,
Јамачларда ишыгланан,
Дәрәләрдә дәринләшән,
О ағ сүкут, о ағ сүкут.

Биз бахырдыг һејран-һејран,
Бир ушағын шаграг сәси
Ахыб кечди о сүкутдан.
Дәмирағач јарпағлары
Үшүдүләр, әләндиләр,
Бир гызылы хәјал кими
Ағ сүкута бәләндиләр.

Чајханада о күн сәһәр,
Мәһәббәтлә сүзүлдүләр.
Мәни, сәни — јад адамы,
Стол үстә чарпазлашан
Голлар јаман сусурдулар;
Чод әлләрин сүкуту да
јадындамы?

Аовланан о мешә дә
 Вида деди хэзанына!
 Әл етди сон баһарына.
 Биз дә ғышын гапысында
 Вида дејәк өмрүмүзүн
 Аовланан чағларына,
 О архајын чағларына.
 (Дејирләр ки, Филиппиндә
 Вардыр сүкут мұкафаты;
 Бошбоғазлар дулар кендә.
 Узунчулуг, чәрәнчилик
 Бир кұнаһдыр Филиппиндә)

Сөз сүкутдан утанырды,
 Һөкм едирди о ағ сүкут,
 Узандыгча узанырды.
 Нә вахт нсә, көнлүмүздә
 Сәсләнәчәк ннда кими
 Јухумуза гајыдачаг
 Көрүш кими, вида кими,
 О ағ сүкут, о ағ сүкут.*

* Ше'р русча јазылмышдыр. Тәрчүмәси Муса Ја-
 губундур.

РӘСУЛ РЗАНЫН ХАТИРӘСИНӘ

1.

Бир бөјүк сүкут башланды бүкүн.
 Бир шаир сүкуту
 Низамиләр, Сабирләр, Вургунлар
 сүкутуна говушду.
 Заман шаирли, шаирсиз
 замана јарылды.
 Галанлар дүнјасы
 кедәнә дар олду.
 Бу гоча дүнјамыз
 долачаг, бошалачаг.
 Инди анладым ки,
 о, биздән өмүрлү олачаг.

2.

Әвәзсиз шакирднини видасында
 демншди өзү:
 «Инди бир јалана инанмаг истәрдим —
 Әли сағды».
 Априлнин бириндә дүнјадан көчдү.
 Дүнјаны башына көтүрән јалан вахты...

ЛЕНТӘ ҖАЗЫЛАН МЕШӘЛӘР

Исмайл Шыхлыҗа

Кечәләр дәрәли, дағлы обалар
Бир һезин сәдалы уҗуҗа дөнәр.
Кечәләр синәси дағлы бабалар
Бир шаир гәлбиндә диксинәр, динәр...
О, магнит лентинә гулаг кәсиләр,
Ишығы кечириб көзүнү јумар...
О, нәләр хатырлар, о нәләр умар.
Дағылар шәһәрли уму-күсүләр,
Улғунлар чај боју дурар, дүзүләр,
Әжилән палыдын гәдди дүзәләр.
Бир дурна әсиндән дағылар дивар...
Бу учуш нәғмәсә һара җазылар?...
Јаддашын өз ленти, өмүр ленти вар,
Үстүндә ағ җазы, гара җазылар,
Дамчылы булаглар, гараҗазылар...
Дөшәмә үстүндә ачылар күлләр,
Дәли Күр күкрәјиб басар отағы,
Көјдәлән евләрин шәстинә күләр
«Көјләрә баш чәкән Көјәзән дағы».

ИЗИ ВАР

Техника сәмләри һәмизәди, тә-
биәт вурғуну Әска́р Рүстәмова

Ана кәклик кәзди јалы, јовшаны,
Суҗа һәсрәт оҗлағы вар, дүзү вар,
Һәвәс олду овчу шаны, ов шаны,
Һәвәсин дә әјриси вар, дүзү вар.

Јана дүшдү гырговулун ганады,
Көј ағлады, јерин бағры ганады,
Баис олан утанајды, ганајды,
Қар оланын һеч олмаса көзү вар.

Инсан оғлу, тамаһыны боғсана,
Көрүнмәсин бу көзәллик чох сәнә,
Дәјә биләр тушладығын ох сәнә,
Һәр күнаһын кәләчәкдә изи вар.

ШАИРЛӘР

Әзизләр шаирләри
Вәтәни дөнә-дөнә
Әзилән сәләфләрин
Әвәзинә, јеринә.
Шаирләр өз елинин

Өркөјүн баласыдыр
 Шаирләр өз дилинин
 Алынмаз галасыдыр.
 Күлдән ағыр сөз десән
 Ағ күнү гара олар,
 Әјрн сөзө дүз десән
 Үрәји яра олар,
 Шаирләрә сус десән,
 Сусмағы нарај олар
 Бал кәтирән дилләри
 Бә'зән дә бәласыдыр,
 Шаирләр өз елинин
 Өркөјүн баласыдыр,
 Шаирләр өз дилинин
 Алынмаз галасыдыр.
 Ким кәлди-кәдәр олса,
 Шаирләр галасыдыр.

СИМУРҢ ГУШУ

Гуламрза Чәмшидија

Бир Симурғ гушудур, наваја галхыр,
 Ики һәсрәт жүклү бир Симурғ гушу.
 О ганад чалынча һеј ағыр-ағыр
 Гүрбәт елләринин сојуг агушу
 архада галыр.
 Бир Симурғ гушудур, наваја галхыр,

Ики чүт доғма көз көјләрә бахыр,
 Бахыр бир-биринә, бахыр — нә чарә? —
 Һичран јолларыны төрәдән јерә.
 Јер үстә јанашы јүјүрүшәрәк
 Бу јоллар көјләрдә һачаланачаг,
 Бир даһа бу вүсал, бу ани фәрәһ
 һачан гајыдачаг, һачан олачаг?
 Бу јоллар јад елдә говушмаг үчүн
 Араз чајыны јох, үмманы ашды,
 Шүбһәләр, нискилләр совушмаг үчүн
 Гитәни чулғајан думаны ашды.
 Бир Симурғ гушудур һавада учан,
 О, гардаш сораглы, бачы сораглы.
 Пәнаһы сабаһдыр, сабаһы — лиман,
 Лиманын һәлә ки, гапысы бағлы...
 Бир Симурғ гушудур, көјдә һәрләнир
 Үммана чеврилән бир чаја сары.
 Бир ләләк үзүлүб о таја енир,
 Бир ләләк јөн алыр бу таја сары.

СУСМУШ КИТАРА

Гәләм достум Александр Грича

Дамар-дамар телләриндә
 дамла-дамла донуб ганы.
 Бир гылынчды, гара көјнәк—гара гыны.

Дамар-дамар телләрində
ујумушдур нәғмәләри,
Окучава һәзинлији,
Јесенинин саф кәдәри,
Ағчагајын јалғызлығы,
Тәләбәлик чылғынлығы,
далғынлығы...

Достумунду о китара.
Авазыны ким гајтара?
Дост евиндән нәғмә көчдү,
Зилдән дүшүб бәмә кечди,

Бәмдән дүшүб нечә кечди,
Әчәл она нечә гыјды,
Әчәл ону нечә сечди...
Очағына гајытмады,
Сәсһизлији јара-јара
Үзү гара, гәлби јара
О китара, о китара...

Өмүр кедир, һәјат чошур.
Көрпә нәғмә бој атмагда
О достумун очағында,
Ганадланыр, наваланыр.
Китараны һарајлајыр...
Галх китара, чал, китара,
Чых гынындан,
Чах, шаггылда, шимшәк кими:
Гој алышсын дамар-дамар
телләрində

буз бағламыш
гара ганын,
гара кечә көјнәјини
парча-парча парчала сән
Истәјирәм, сән чаласан,
шән чаласан,
шән чаласан!

БОЗ ДУМАН

Бир завод мүдирина

Салам, мөһтәрәм мүдир,
Ишләриниз нечәдир?
Билирәм ки, пешәниз
Инчәдән дә инчәдир...
Күбрәјә дә план вар,
Өһдәчилик, флан вар...
Шәһәр-кәнд тәмасына
Сөзүм јох... заводунуз
чанлы мисалды она.
Бир адичә һадисә,
Башағрысы олмасын,
Кечәк мәтләбимизә.
...Шәһәрә чатһачатда
Јол әриди, јох олду.
Фараларын ишығы

Боз думанда богулду.
 Гапыны ачар-ачмаз
 Күкүрд ији, нә ији
 Ичәријә сохулду.
 Әчәб тәләјә дүшдүк,
 Нәфәсимиз даралды.
 «Жигули»нин ичиндә
 Бир новур һава галды.
 Һава гызыла дөндү,
 Һәр јан зәһәр дәнизи.
 Көзүјумулу әчәл
 Јерә мыхлатды бизи...
 Кечәләр гулдур кими
 Зәһәрли завод газы
 Јола тәрәф сүрүнүр,
 Әлач јоқду, көрүнүр...
 Кечә чох ә'ла вахтдыр.
 Кедиш-кәлиш азалыр,
 Јол үстүнү газ алыр...

...Ејвана чыхдым сәһәр...
 Күкүрд гохулу зәһәр
 Кәлиб чатмышды бизә.
 Башына хејир, шәһәр...
 Гој ишләсин мин бејин,
 Тапылсын сүн'и пејин...
 «Дағлара чән дүшәндә...»
 Далысыны сиз дејин.

ФЕРМАДА ШЕ'Р ДӘГИГӘЛӘРИ

1. ИНӘК

Сағычылар кәлинләрди, гызларыјды.
 Инәкләрин јелинләри сызларыјды...
 Ана инәк зилләмишди кәләнләрә
 көзләрини.
 Анламырды шаирләрин
 сөзләрини.
 Баш ачмырды, нә көзләјр сағычы гыз.
 Бары кәлиб тез сағайды,
 умсуг галан баласыны бурахајды...
 Синәсиндән фәрјад гопду,
 Аман аллаһ, нә һарајды!..
 Анламады инсан оғлу фәғәт буну,
 Өз дилинә охшамајан моултуну.

2. УШАГ

Чыртдан бојда гырышмалын
 фындыг бурну
 дикәлмишди ахур үстдән,
 ағзы ачыг гала-гала
 дүшүнүрдү чыртдан бала:
 «Көрән, бунлар нәдән дејир?
 Адамлары иш-күчүндән

Гоҗарымыш ше'р-мејир?
Көрән, бунлар анам кимн
Инәк саға биләрдими?»

3. ГАРЫ

Чох аралы дајанмышды
шаллы нәнә,
бу дүнјадан һалы нәнә,
Синәсиндә нечә нағыл,
нечә ағы,
гары нәнә,
Јахын дура бары нәнә...
Бахды-бахды...
«Ше'р нәди сағым вахты?
Көрмүшәм ки,
Сәдр кәлиб,
рајком кәлиб,
Шәкилчәкән, јазан-позан...
Бундан әввәл олан катиб
Пејин көрүб — јејин кедиб...
Јолсаланлар кәлә бары,
Дүзәлдәләр бу јоллары,
Дејәләр ки, јери, гары,
Агрын алым, һејим кедиб...
О ејнәкли оғлана бах,
дејән, дуруб бајтар балам,
Гајыт кәндә, өз борчуну
очағына гајтар, балам...

4. САҒЫҢЫ ГЫЗ

А чатмағаш, бығлы шаир,
Чәкмәләри зығлы шаир,
Қирпикләри гызгајтаран,
Мисралары дағлы шаир.
Јарын даныб сајаглама,
Чичәк кими пардахланма.
Сән евлисән, мән нишанлы,
Хәбәр чатар адахлыма.

5. ПОЕЗИЈА

Инәкләрин јелинләри сызлајырды.
Јығышанлар кишиләрди,
Кәлинләрди, гызларыјды.
Халатлары ағарырды сүд сајағы,
Гарајаныз үзләриндән сезилирди
бир утанчаг, лал еһтирам.
Бахышлардан сүзүлүрдү
үрәкләрдә баш галдыран
бир е'тираф...
Елә бил ки, дилләнирди
бахышлары:
бағышлајын,
сизин кими ше'р дејә
билмәјирик,
Кәнд јолунда дикдабанлы
чәкмә кејә билмәјирик.

Елэ олур, тикәмнзи раһат јејә
билмәјирик...

Бу өзү дә ше'р иди,
һәгигәтин чод сифәти,
сәрт сифәти,

Өз-өзүнү танытмағы
бачармајан

садәлијин,
адилијин
ше'ријјәти...

ГУРУ. АҒАЧ

Бир гуру ағачмыш пәнаһ билдијим.
Бир пәһрә исинмәз онун одуна.
Адыны данмағы күнаһ билдијим,
Демә, ғысылыбмыш гуру адына.

Нашүкүр олмадым, нанкор олмадым,
Учадыр јахшылыг көзүмдә мәним.
Јахшыны унутсам, гој батсын адым,
Чөрәјим олмајыб дизимдә мәним.

...О гуру ағач да бар кәтирәрди,
Мәним дә пајыма дүшмүшдү бары.
Билирәм, барлы күн кәлди-кәдәрди,
Бир көлкә салајды башыма бары.

Салмады... јанмады... Деди: гурујам,
Өз гуру адымы кәрәк горујам.

КҮНӘШ ИЛИ

1.

Дејирләр, илимиз башга бир илдир,
Адыны гојдулар — кур күнәш или.
Һәрарәт дашгыны һәддини билмир,
Бу ил күнәшимиз дәлидир, дәли.
Фырланыр фәзада бәшәр јувасы,
Говрулан гојнунда илан мәләјир.
Көр исчә гитәнин чатмыр һавасы,
Бүркүдән богулан меһ сәндәләјир.
Дејирләр, бу илин тапылмаз тајы,
Дәјишир күзәрән, дәјишир иглим,
Сејрәлир әвәзсиз достларын сајы,
Күнәшми күнаһкар, әчәлми дејим...
Әсәбләр кәрилиб, һөвсәлә дә кәм,
Чәкилмир үфүгдән барыт гоһусу.
Көз дикиб сабаһа никаран аләм,
Әршә чәкилибдир јерин јухусу.
Јенә дә әзилән ләјагәт, намус,
Долушур дағылан, бош сәнкәрләрә.
Һеч кимә галмајан бу кен дүнјамыз
Дар олуб хамхәјал чаһанкирләрә:
Күнәшдә нә күнаһ... күнәш фәһләдир...

Бәлкә дә бәшәрә тутуб гәзәби,
Гәдриши билмәјән јери һәрләдир
Онун тәмәннасыз әзәл мәһһәби.
Бәлкә дә истилик гәһәтдир дејә
Әритмәк истәјир буз үрәкләри,
Бәлкә ган-гадаја сәрһәддир дејә
Јағыр үстүмүзә нур һөрүкләри...

2

Күнәшин гыздырмасы вар,
Башына јығышыб улдузлар.
Сачларыны јолур күнәш сачаг-сачаг.
Нәдир ичиндәки алышан очаг?
Нә гәдәр јаныбдыр,
Нә гәдәр јаначаг?
Ичпирик нуруну дојмуруг,
Бәзән дә мәһәл гојмуруг...
Күнәшин гыздырмасы вар,
Башына јығышыб улдузлар...
Дәрдинә дәрман һаны.
Һаны күнәшин һәкими?..
Олса да, кәрәк олсун күнәш кими.
Һәр нәбзи ерадыр.
Бир гуртум нәфәси
Нәләр јарадыр.
Көзүмүзүн өнүндә
Тарихләр боју јаныр,
Нә сөнүр, нә дајаныр.

Бәлкә онун јанмағы
Каннат јаддашында
Бир санијә, бир андыр.
Бәлкә көрпәлик дөврүнү јашајыр
Каннатын бәтниндән чыхан
јанар баласы?..
Сонра сөнәчәк,
бир нәһәнк сәјјарәјә дөнәчәк...
Бәс онда јер нечә олсун.
Ај нуруну нәдән алсын?
Баһар нечә чичәкләнсин?
Дан јери нәдән сөкүлсүн?
Күндүзү ким хәбәр версин?
Хошбәхтликдән күнәш өмрү
чох узундур,
Бизә чатар... Сонра исә...
Өз дәрдимиз бәсимиздир өзүмүзә.

ЈЕСЕНИНӘ

Бир ана јолуну көзләјәр сәнин
Булуд алышанда, шәр гарышанда.
Һәлә дә һәсрәтин көзәрәр сәнин
Онун чод үзүнүн һәр гырышында.
Бир ана көзләјәр әли гојнунда,
Кәһ үмид, кәһ дәһшәт гонар үзүнә...

Бир сэрхош савашда, сэрхош ојунда,
 Көрөн, ким бычагла чумур үстүнә...
 Үрәји ғырылыр... Имканы олса,
 Галхана чевирәр өз синәсини.
 Өзү мин әчәлин гурбаны олса,
 Вермәзди биринин әлинә сәни.
 Бир ана көзләјәр... Хәјалы учар
 Узаг шәһәрләрә, узаг елләрә.
 Габарлы әлләри һаваны гучар,
 Һарајы гошулар әсән јелләрә.
 Нә гәдәр узанды бу јол, бу сәфәр...
 Де, һарда галмысан, һарда, Серјожа?..
 Бәлкә чаваб верә әсән күләкләр,
 Бәлкә улдузлардан сәни соруша...
 Нә араг, нә јараг олду гәнимин, —
 Әчәлин өзүнүн донуна кирди.
 Ганына ишләди дәриндән дәрин
 Ғырдығын көкләрин нискили, дәрди.
 Күрчүстан күнәши иситди сәни,
 Сачыны охшады Бакы күләји.
 Дағыда билмәди думаны, чәни,
 Еј Рјазан елинин гәриб чичәји.

Јасәмән чәһрајы донуну кејәр,
 Һәр баһар гопарар чичәк туфаны.
 Пычылдар ләчәкләр, јарпаглар дејәр,
 Јоллара чиләјәр хејир-дуаны...

Додағы гурујуб сусалы галан,
 Габарлы әлләри узалы галан
 Бир ана узагдан сәсләјәр сәни,
 Бир ана јолуну көзләјәр сәнини.

ИНСАН ХАЛА

Инсан ана, инсанлығын анасы!
 Икид оғлу мәрд анадан оланды.
 Балаларды аналарын ајнасы,
 Ағ бирчәјин сәрт санадан оланды.

Очағында ата јери көрүнүр,
 Од-аловун гада јери көрүнүр,
 Мәчидинин фәда јери көрүнүр,
 Ел ичиндә ады дастан оланды.

Нәләр чәкдин — галасыдыр өзүндә,
 Очағынын јолда галан көзүндә,
 Шаир балан јашадачаг сөзүндә
 Көјнәк сөзү сәнә һәјан оланды.

Инсан ады сәнә нечә јарашыр!
 Хәјјам нәвәи Хәјалынла јарышыр,
 Атасынын ишләринә ғарышыр.
 Дејән, о да јазан-позан оланды...

Инсан ана, кетсин гада, кэлмэсин!
Ел унутсун, бу ган-гада кэлмэсин!
Өмүр боју намәрд јада кэлмэсин,
Инсанлыға дајаг инсан оlanda.

ЗӘРДУШТУН МОНОЛОГУ

Инам истәр улу бәшәр.
Чарпышачаг хејирлә шәр,
Бир күн чәкәр бизи мәһшәр.
Шәр төрәјән Әһримандыр,
Һүрмүздума ким һәјандыр?

Улу танры, улу танры,
Мәнә вәфа елә бары.
Арајырам дүз илгары,
Бүтүн аләм нәһри-гандыр.
Шәр төрәјән Әһримандыр.

Нә чох иман бу дүнјада,
Һәјан олду доста, јада,
Бу чохлугда битмәз гада,
Бири Тәрса, бири Мүслүм,
Диң ичиндә јатыр зүлүм.

Күнәш кими тәкдир аллаһ,
Вичдан олсун јанар чыраг,
Гаранлығы кәрәк гыраг,
Зүлмәтләри јара-јара
Аддымлајаг сабаһлара.

Гој битирим бу дастаны,
Һәвәсләрдә һәвәс таны.
Бу мүгәддәс Авестаны
Мирас гојум әсрләрә,
Гәдирбилән нәсилләрә...

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

Бәхтияр Ваһабзаде. Танын өз вәтәниндә! . . . 3

Унутма ки, вәтән адлы анан вар

Бағышла	8
Танын өз вәтәниндә	9
Гары нәһә, экскаватор, алма агачы	10
Дағдаған	12
Дөзүм верни	13
Шушаны гар көрдүм	14
Рәјасәт һеј'әтиндә әјләшән гоча	15
Күнәбахан инсанлар	16
Јахшы-јаман	18
«Мәним јашадығым...»	19
Дәниз	20
«Хошәјал һәвәсим...»	22
О чинар	22
«Нифрәтләр ичиндән кечиб кедирәм»	24
Сөз демәк истәдим...	25
Истәк	26
«Деди...»	27
Дүшүнчәләр	28
Бу күн дә белә кечди...	29
Нәслим	30
Гәриб очаг	32
«Алышырыг адиләшәң өлүмләрә»	33
«Көзүмә биртәһәр дәјирсән...»	34
Гатар	35
Вариантлар	37
Күнүн экранындан	38
Машина һүрән ит	39
«Јаман тәләсди заман»	41
«Јаддашда јашајыр»	41
Каннатын консузлуғу һаггында	42

Јерлибазлыг һаггында дүшүнчәләр	44
«Кәрәкдимн сөзүм сизә...»	47
Бири варды, бири јохду	49

Аналы-анасыз дүнијам

Јазылмамыш ше'р	52
Анам ајаг ачырды	53
Десәм ки...	55
«Аналардан ајрылырыг»	56
Даһа сәндән архајынам	57

Јашыл нағыл

Ушаглығым	59
«Сиз еј күвәндијим дағлар»	60
Јашыл нағыл	61
Гушәнчә мәктәбиннә	67
Елин вар	68
Адил әми	70
Ејнәјим	71
Үчүнчү дост дилиндән	72
Достлуг	73
Оғлума	74
Бәһлул дүнјаја бахыр	75
Шанрләр нечә кәлир бу дүнјаја	76
Зарафатјана	77
Кағыз һаггында	78
Буданешт хатирәси	79
Ағ сукут	81
Рәсул Рзанын хатирәси	83
Лентә јазылан мешәләр	84
Изи вар	85
Шанрләр	85
Симурғ гушу	86
Сусмуш китара	87
Боз думан	89

Фермада ше'р дэгийгэлэри	91
Гуру ағач	94
Күнэш или	95
Јесенинә	97
Инсан хала	99
Зәрдүштүн монологу	100

Мамедзаде Сиявуш Имран оглы
люди-подсолнухи

Стихи

(на азербайджанском языке)

Баку — 1984

Издательство «Язычы», 370088. Баку, проспект
Кирова, 18.

Типография им. 26 бакинских комиссаров. 370005.
Баку, ул. Али Бајрамова, 3.

Редактору *Ислам Әһмәдли*.
Рәссамы *Н. Бәкиров*. Бәдии редактору *Е. Лазымов*.
Техники редактору *В. Севојан*.
Корректору *К. Пәнаһова*.

ИБ № 1010.

Јыгылмага верилминш 2.12.1983-чү ил. Чапа имзаланмыш 15.02.
1984-чү ил. ФГ 05507. Қағыз форматы 60×90¹/₂. Қағыз № 2.
Әдәби гарнитур. Јүксәк чап үсулу. Физики вә шәрти ч. в. 3,25.
Учот нәшр. вәрәғи 3,4. Сифаринш № 1110. Тиражи 7000.
Гүлмәти 40 гоп.

Азәрбајчан ССР Дөвләт Нәшријјат, Полиграфија вә Китаб Ти-
чарәти Ишләри Қомитәси. «Јазычы» нәшријјаты. 370088. Бақы,
Киров проспекти 18.

26 Бақы комиссары адына мәтбәә. 370005, Бақы, Әли Бајрамов
күчәси 3.

